WWW.OURVOICESPROJECT.EU

OUR VOICES:
POROČILO O POSVETOVANJIH Z DELEŽNIKI

Rezultat D.3.1

Co-funded by the European Union

Financirano s strani Evropske unije. Izražena stališča in mnenja so izključno stališča avtorja(-jev) in ne odražajo nujno stališč Evropske unije ali Izvajalske agencije za izobraževanje in kulturo (EACEA). Niti Evropska unija niti EACEA ne odgovarjata za njih.

GA: 101190125 — OUR VOICES — CERV-2024-CHILD

OUR VOICES

Projekt: 101190125 - OUR VOICES — CERV-2024-CHILD
Št. pogodbe 101190125 — OUR VOICES — CERV-2024-CHILD

Poročila o posvetovanjih z deležniki
Rezultat D3.1

Avtorji: Eurocarers, ANS (Italija), VESTA (Bolgarija), ZoJong! (Flandrija/Belgija)

Izjava o omejitvi odgovornosti: Financirano s strani Evropske unije. Izražena stališča in mnenja so izključno stališča avtorja(-jev) in ne odražajo nujno stališč Evropske unije ali Izvajalske agencije za izobraževanje in kulturo (EACEA). Niti Evropska unija niti EACEA ne odgovarjata za njih.

Ključne informacije	
Opis dokumenta	Poročilo o posvetovanjih z deležniki, izvedenih v okviru delovnega sklopa 3 v Bolgariji, Flandriji (Belgija) in Italiji, vključuje mlade oskrbovalce, njihove družine, strokovnjake ter deležnike na ravni politik in institucij. Opredeljuje ovire in omogočitvene pogoje za participacijo mladih oskrbovalcev ter zagotavlja empirično podlago za Okvir za vključevanje (D3.2) in pilotne mehanizme (D3.3).
Vrsta dokumenta	Poročilo (javno)
Datum objave (številka meseca/datum)	M14 (maj 2026)
Glavni avtor (ime/subjekt)	EUROCARERS-association europeenne travaillant, Anziani e Non Solo societa cooperativa sociale, Linneuniversitetet, Social Network 'VESTA', ZoJong!, Univerza v Ljubljani
Sodelujoči partnerji (ime/subjekt)	Svetlana Atanasova (Eurocarers) Annalisa Pezzini (Anziani e non solo) Petia Peeva, Silvia Pehlivanova (Social Network 'VESTA') Leda Decleyre (ZoJong!)
Raven razširjanja	Javno

Kazalo

Povzetek 5
1. Uvod in namen 6
1.1 Nacionalni konteksti 6
1.1.1 Bolgarija 6
1.1.2 Flandrija (Belgija) 7
1.1.3 Italija 7
2. Metodologija in pristop posvetovanja 8
2.1 Uporabljena posvetovalna orodja in zasnova raziskave 8
2.1.1 Ankete 8
2.1.2 Protokol za intervjuje 9
2.1.3 Prilagoditve 9
2.2 Etični in praktični vidiki 10
2.3 Pristop doseganja ciljnih skupin in omejitve 11
2.3.1 Bolgarija 11
2.3.2 Flandrija (Belgija) 12
2.3.3 Italija 12
3. Vključene skupine deležnikov 12
3.1 Otroci in mladi z oskrbovalnimi odgovornostmi (G1) 13
3.1.1 Bolgarija 13
3.1.2 Flandrija (Belgija) 14
3.1.3 Italija 15
3.2 Družine in sorodniki otrok in mladih z oskrbovalnimi odgovornostmi (G2) 15
3.2.2 Flandrija (Belgija) 16
3.2.3 Italija 16
3.3 Strokovnjaki (G3) 16
3.3.1 Bolgarija 16
3.3.2 Flandrija (Belgija) 16
3.3.3 Italija 17
3.4 Institucionalni deležniki in oblikovalci politik 18
3.4.1 Bolgarija 18
3.4.2 Flandrija (Belgija) 18
3.4.3 Italija 19
4. Ključna spoznanja in rezultati 19
4.1 Ključna spoznanja otrok in mladih z oskrbovalnimi odgovornostmi (G1) 19
4.1.1 Bolgarija 19
4.1.2 Flandrija (Belgija) 20
4.1.3 Italija 21
4.2 Ključna spoznanja družin (G2) 22
4.2.1 Bolgarija 22

4.2.2 Flandrija (Belgija) 22
4.2.3 Italija 22
4.3 Ključna spoznanja strokovnjakov (G3) 23
4.3.1 Bolgarija 23
4.3.2 Flandrija (Belgija) 23
4.3.3 Italija 24
4.4 Spoznanja institucionalnih deležnikov in oblikovalcev politik 24
4.4.1 Bolgarija 25
4.4.2 Flandrija (Belgija) 25
4.4.3 Italija 25
5. Presečne teme in meddržavna analiza 26
5.1 Presečne teme znotraj posamezne države 26
5.1.1 Bolgarija 26
5.1.2 Flandrija (Belgija) 26
5.1.3 Italija 26
5.2 Meddržavna analiza in ključna načela za D3.2 27
6. Kontekstualni dejavniki, značilni za posamezno državo 28
6.1 Bolgarija 28
6.2 Flandrija (Belgija) 29
6.3 Italija 29
7. Ključna sporočila za Okvir za vključevanje WP3 in sklep 30
7.1 Državno specifična sporočila 30
7.1.1 Bolgarija 30
7.1.2 Flandrija (Belgija) 30
7.1.3 Italija 31
7.2 Omejitve 31
7.3 Sklep 31
Priloge 33
Priloga A: Anketa za mlade oskrbovalce (G1) 33
Priloga B: Anketa za družine (G2) 33
Priloga C: Anketa za strokovnjake (G3) 33
Priloga D: Intervjujski vodnik za deležnike na ravni politik in institucij 33
Priloga E: Informativni listi za udeležence 33
Priloga F: Podatkovni nabori 33

Povzetek

Otroci in mladi z oskrbovalnimi odgovornostmi, pogosto imenovani mladi oskrbovalci (angl. young carers, YC), so javnim politikam izpostavljeni močneje kot večina otrok in mladih, in to hkrati na več področjih: odločitve v zdravstvu, izobraževanju, socialnih službah in mladinski politiki lahko neposredno in sočasno vplivajo na njihovo vsakdanje življenje. Kljub temu v obstoječih strukturah otroške in mladinske participacije večinoma ostajajo nevidni – prav v strukturah, ki naj bi jim omogočale, da so pri teh odločitvah slišani, nekateri pa sploh nimajo možnosti sodelovati. Projekt OUR VOICES želi to vrzel zapolniti z razvojem preizkušenih in ponovljivih metod za vključevanje mladih oskrbovalcev v odločitve, ki oblikujejo njihovo življenje po vsej Evropi. To poročilo, izročljivi rezultat D3.1, predstavlja posvetovanja z deležniki, izvedena v okviru delovnega sklopa 3 v treh partnerskih državah: Bolgariji, Flandriji (Belgija) in Italiji, torej v državah, kjer bodo pozneje preizkušeni pilotni mehanizmi participacije v okviru WP3, ter zagotavlja empirično podlago za nadaljnje delo.

Aprila in maja 2026 je projekt OUR VOICES v središče večdeležniškega posvetovanja v treh državah postavil mlade oskrbovalce. Njihov glas je bil osrednji; poleg njih so bile vključene še tri skupine, katerih pogledi pomembno določajo, ali je participacija mladih oskrbovalcev lahko smiselna in varna: njihove družine, strokovnjaki z različnih področij (vključno z izobraževanjem, socialnimi službami, zdravstvom in mladinskim delom) ter deležniki na ravni politik in institucij. Za primerljivost ugotovitev med državami so bila uporabljena skupna orodja, razvita na ravni projekta: ankete in polstrukturirani intervjujski vodnik. V vseh treh državah je nagovarjanje udeležencev uporabljalo opisni jezik o oskrbovalnih nalogah, ne pa oznake ‘mladi oskrbovalec’, skladno s pristopom samoidentifikacije, saj se številni mladi ne prepoznajo v izrazu, ki v velikem delu Evrope nima formalnega priznanja. V treh državah so posvetovanja zbrala prispevke več kot 200 anketirancev iz različnih skupin deležnikov in pet intervjujev z deležniki na ravni politik in institucij. Zaradi majhnih in nereprezentativnih vzorcev se številke v celotnem poročilu razumejo kot kvalitativna, ilustrativna podlaga, ne pa kot reprezentativen prikaz za nadaljnje delo.

Posvetovanja niso bila namenjena ustvarjanju novih raziskovalnih spoznanj o mladih oskrbovalcih, temveč umeščanju naslednjih korakov delovnega sklopa 3 v njihove življenjske realnosti. D3.1 je empirična vez v premišljeno zasnovanem zaporedju: na podlagi pregleda vrzeli in neenakosti v mehanizmih otroške participacije (D2.1) ter Minimalnih standardov podpore za mlade oskrbovalce in otroške participacije (D2.2) prispeva k oblikovanju Okvira za vključevanje (D3.2) in izbiri pilotnih mehanizmov, ki bodo preizkušeni na lokalni ravni (T3.3).

Znotraj teh omejitev se med skupinami deležnikov in državami ponavljajo trije vzorci. Prvič, gre za vrzel v prepoznavanju, ne za odsotnost struktur: mehanizmi otroške in mladinske participacije obstajajo v vseh treh državah, vendar se zdi, da nobeden trenutno mladih oskrbovalcev ne obravnava kot posebne skupine, strokovnjaki pa težave pri njihovem prepoznavanju dosledno navajajo kot glavno oviro za njihovo vključevanje. Drugič, obstaja razkorak med tem, da so mladi vprašani, in tem, da so zares slišani: mladi oskrbovalci dobijo priložnost spregovoriti pogosteje, kot imajo občutek, da so dejansko poslušani, in le redko vidijo, da bi njihovi prispevki vodili do vidnih sprememb. Tretjič, deležniki se zbližujejo okrog doslednega nabora pogojev za varno in smiselno participacijo: mladi oskrbovalci, družine in strokovnjaki neodvisno prepoznavajo iste omogočitvene elemente, in sicer zasebnost in zaupnost, prožne in neobremenjujoče oblike, vrstniška okolja ter zaupanja vredno odraslo osebo, ki je na voljo med participacijo in po njej. Ker so te tri skupine iste pogoje opredelile neodvisno, je to zbližanje pomemben signal za zasnovo Okvira za vključevanje in pilotov: njegova teža izhaja iz soglasja med skupinami, ne iz velikosti posameznega vzorca.

Te ugotovitve so izhodišče za naslednjo fazo delovnega sklopa 3 v okviru projekta OUR VOICES. Okvir za vključevanje (D3.2) jih bo prevedel v oblikovalska načela, ki bodo namenoma puščala prostor za lokalno prilagoditev. Piloti (T3.3) bodo nato ta načela preizkusili v Bolgariji, Flandriji (Belgija) in Italiji ter pojasnili, kako nacionalni politični konteksti, podporne strukture in lokalne prakse oblikujejo participacijo mladih oskrbovalcev. S tem OUR VOICES gradi proti svojemu krovnemu cilju: da participacija mladih oskrbovalcev postane običajna, vpeta značilnost otroške in mladinske participacije po vsej EU.

1. Uvod in namen

Pravica otrok, da so slišani v zadevah, ki jih zadevajo, je določena v 12. členu Konvencije ZN o otrokovih pravicah ter se odraža v Strategiji EU o otrokovih pravicah in Evropskem jamstvu za otroke. Pri otrocih in mladih z oskrbovalnimi odgovornostmi, imenovanih mladi oskrbovalci (YC), pa se ta pravica uresničuje neenakomerno: njihova vidnost v strukturah otroške in mladinske participacije ostaja omejena, njihove oskrbovalne odgovornosti se pri zasnovi participativnih mehanizmov redko upoštevajo, v oblikovanju politik pa jih le redko prepoznajo kot posebno skupino s specifičnimi potrebami in pogledi. Projekt OUR VOICES želi to vrzel nasloviti z vzpostavitvijo učinkovitih, vključujočih in kontekstualno občutljivih mehanizmov za vključevanje in participacijo mladih oskrbovalcev v procesih odločanja, ki vplivajo na njihovo življenje. To poročilo predstavlja rezultate posvetovanj z deležniki, izvedenih v treh partnerskih državah – Bolgariji, Flandriji (Belgija) in Italiji, v okviru delovnega sklopa 3, kot empirično podlago za to delo. Konzorcij OUR VOICES združuje šest organizacij iz petih držav članic EU; vendar so bila posvetovanja z deležniki v okviru delovnega sklopa 3 izvedena le v navedenih državah, ker so to države članice, v katerih bodo naknadno izvajani pilotni mehanizmi participacije WP3 (T3.3). Izvedba posvetovanj v treh kontekstih (Bolgarija, Flandrija (Belgija) in Italija) zagotavlja, da bodo piloti zasnovani na podlagi dokazov, zbranih v teh nacionalnih in regionalnih okoljih.

Posvetovanja so bila zasnovana tako, da mehanizme participacije, ki bodo razviti v okviru WP3, utemeljijo v življenjskih realnostih mladih oskrbovalcev ter v praktičnih okoliščinah družin in strokovnjakov, ki jih obkrožajo. Posvetovanja so zajela štiri skupine deležnikov: (1) mlade oskrbovalce; (2) njihove družine; (3) strokovnjake z različnih področij (npr. izobraževanje, socialne službe, zdravstvo in mladinsko delo), ki delajo z otroki in mladimi oziroma v njihovem okolju; ter (4) deležnike na ravni politik in institucij. Vsaka skupina prispeva poseben pogled na pogoje, pod katerimi je participacija za mlade oskrbovalce lahko smiselna in varna.

Namen posvetovanj je bil opredeliti ključne ovire za participacijo ter omogočitvene dejavnike in obstoječe priložnosti, na katerih je mogoče graditi. V delovnem sklopu 3 so v središču logičnega zaporedja: na podlagi pregleda vrzeli in neenakosti v mehanizmih otroške participacije (D2.1) ter Minimalnih standardov podpore za mlade oskrbovalce in otroško participacijo (D2.2), ki sta bila dokončana leta 2025, ugotovitve tega poročila prispevajo k zasnovi Okvira za vključevanje (D3.2) ter usmerjajo izbor in izvajanje pilotnih mehanizmov participacije (T3.3), ki bodo preizkušeni na lokalni ravni. Cilj ni proizvesti dodatnih raziskav o mladih oskrbovalcih, temveč razviti preizkušene in ponovljive metode za vključevanje njihovih dejavnih glasov v oblikovanje politik in storitev.

Poročilo je strukturirano tako: razdelek 2 opisuje metodologijo, orodja in pristop doseganja ciljnih skupin. Razdelek 3 predstavlja opisne rezultate po skupinah deležnikov za vsako državo. Razdelek 4 povzema ključna spoznanja iz vsake skupine, urejena po temah, ki so strukturirale posvetovalna orodja. Razdelek 5 združuje presečne teme znotraj posameznih držav/regij (razdelek 5.1) in meddržavne vzorce (razdelek 5.2). Razdelek 6 opisuje kontekstualne dejavnike, značilne za vsako državo, ki oblikujejo razlago ugotovitev. Razdelek 7 predstavlja ključna sporočila za Okvir za vključevanje WP3 in pilote ter omejitve posvetovanja.

1.1 Nacionalni konteksti

Ta podrazdelek na kratko predstavi tri nacionalne kontekste. Podrobnejša analiza strukturnih dejavnikov je podana v poglavju 6.

1.1.1 Bolgarija

V Bolgariji so otroci in mladi z oskrbovalnimi odgovornostmi v politikah, storitvah in strukturah otroške participacije večinoma nevidni. Trenutno ni formalnega pravnega ali političnega priznanja mladih oskrbovalcev kot posebne skupine, sam izraz pa se v javnem diskurzu ali strokovni praksi redko uporablja. Zato je bil za namene posvetovanja uporabljen opisni pristop, ki temelji na oskrbovalnih odgovornostih, da bi med anketiranci spodbudili razumevanje in samoidentifikacijo. Poznavanje koncepta med strokovnjaki ostaja omejeno, čeprav so nekateri anketiranci prepoznali okoliščine, v katerih otroci v družini redno zagotavljajo čustveno, praktično ali z oskrbo povezano podporo.

Bolgarijsko posvetovanje je bilo pomembno, ker je združilo poglede mladih, družin in strokovnjakov v kontekstu, kjer je koncept mladih oskrbovalcev še razmeroma nepoznan. Poudarilo je tudi pomen dostopnega in nestigmatizirajočega jezika pri vključevanju anketirancev, zlasti mladih, med katerimi se mnogi ne prepoznajo v formalnih oznakah, čeprav jasno opisujejo oskrbovalne odgovornosti v gospodinjstvu.

1.1.2 Flandrija (Belgija)

V Flandriji mladi oskrbovalci dobivajo vse več politične in raziskovalne pozornosti, vendar še niso prepoznani kot posebna skupina na način, ki bi omogočil sistematično prepoznavanje ali namensko podporo. V flamskem načrtu politike za oskrbovalce (Vlaams Mantelzorgplan) so navedeni kot ranljiva podskupina neformalnih oskrbovalcev in so v središču projektnih pobud, kot sta projekt Šole, prijazne oskrbovalcem (Mantelzorgvriendelijke scholen), pobuda organizacije Samana, ter regionalni Teden mladega oskrbovalca (Week van de Jonge Mantelzorger) v Flandriji, namenjen širjenju ozaveščenosti. Kljub temu se to še ni odrazilo v sistematičnih mehanizmih prepoznavanja ali namenski strukturni podpori za mlade oskrbovalce kot posebno skupino. V visokem šolstvu je manjše število institucij uvedlo poseben status študenta oskrbovalca (statuut student-mantelzorger), druge pa omogočajo dostop v širših okvirih posebnih okoliščin; te ureditve študentom oskrbovalcem dejansko zagotavljajo pravico do prilagojenih študijskih in izpitnih pogojev. Pokritost med institucijami ostaja neenakomerna, zato je podpora, do katere lahko mladi oskrbovalec dostopa, v praksi odvisna od kraja študija. Na zvezni ravni je belgijsko potrdilo o priznanju oskrbovalca iz leta 2020 (mantelzorgstatuut) načeloma odprto tudi za mladoletnike, vendar se njegove glavne socialne ugodnosti, vključno z oskrbovalskim dopustom (vezanim na zaposlitev) in lokalnim dodatkom za oskrbovalce (mantelzorgpremie), dodeljujejo le v nekaterih občinah, zato so za večino mladih, mlajših od 18 let, le omejeno relevantne. Nizozemski izraz za mladega oskrbovalca, „jonge mantelzorger“, se vse bolj uveljavlja v raziskovanju, politiki in praksi, vendar še ni dosledno vključen v opredelitve storitev, presejalna orodja ali institucionalne registre.

Ker v Flandriji ni sistematične poti, po kateri bi bili mladi oskrbovalci v storitvah rutinsko prepoznani, se rekrutiranje ni moglo opirati na institucionalne napotitvene poti, doseganje skupine pa je zahtevalo namensko terensko delo. Dodatna ovira je, da se oskrba pogosto dojema kot nekaj običajnega, ne kot posebna vloga. Nagovarjanje, zgrajeno okoli oznake ‘mladi oskrbovalec’, je zato tvegalo, da bi zgrešilo prav tiste, ki o sebi ne razmišljajo v teh pojmih. Posvetovanje je namesto tega uporabilo opisni pristop samoidentifikacije: gradiva za nagovarjanje so opisovala konkretne oskrbovalne odgovornosti in naloge, namesto da bi od mladih zahtevala sprejetje oznake (glej razdelek 2.2). Doseganje ciljnih skupin je potekalo predvsem prek obstoječih mrež mladih oskrbovalcev organizacije ZoJong!, flamskega projektnega partnerja OUR VOICES in edine organizacije v Flamski skupnosti, namenjene posebej mladim oskrbovalcem, ki jo vodijo mladi in nekdanji mladi oskrbovalci za mlade oskrbovalce, ter prek šol do širše skupine. Vendar prag ni enako znižal za najmlajše otroke ali za tiste zunaj obstoječih mrež, kar je omejitev, obravnavana v razdelku 2.3 in ponovno med omejitvami v razdelku 7.2.

1.1.3 Italija

V italijanskem kontekstu mladi oskrbovalci (Giovani Caregiver) niso priznani z nacionalnim zakonom, na regionalni ravni pa so priznani le neenakomerno v nekaj nedavnih regionalnih zakonih. Formalno priznanje, specifično za mlade oskrbovalce, obstaja v regionalnih zakonih Emilije-Romanje in Lacija, pri čemer se opredelitve, starostni razponi in možni podporni ukrepi bistveno razlikujejo.

Posvetovanje OUR VOICES v Italiji je bilo omejeno na kontekst Emilije-Romanje, kjer so mladi oskrbovalci od leta 2024 formalno priznani z regionalnim zakonom št. 5/2024 kot mladi ali mladi odrasli (do 24. leta starosti), ki skrbijo za bližnjo osebo, ki ne zmore samostojno skrbeti zase. To zagotavlja jasnejšo politično podlago za prepoznavanje mladih oskrbovalcev, kot obstaja v številnih drugih delih Italije. Vendar ugotovitve posvetovanja kažejo, da formalno priznanje še ni preraslo v sistematične mehanizme prepoznavanja ali rutinske poti participacije v storitvah. Številni strokovnjaki so poročali o negotovosti, ali delajo z mladimi oskrbovalci, le manjšina pa je navedla, da so mladi oskrbovalci redno vključeni v participativne ali posvetovalne dejavnosti v njihovih organizacijah. Težave pri prepoznavanju mladih oskrbovalcev in omejena ozaveščenost osebja so bile opredeljene kot ključne ovire za vključevanje. Kot je poudaril eden od strokovnjakov: “Prisotnost mladih oskrbovalcev se razkriva šele v zadnjem času in je zato razmeroma nova

realnost, čeprav takšna, ki vse bolj priteguje pozornost institucij.” Zato je rekrutiranje za posvetovanje temeljilo predvsem na ciljnem doseganju prek obstoječih mrež, ne na vzpostavljenih napotitvenih poteh.

2. Metodologija in pristop posvetovanja

Ta razdelek podaja pregled posvetovanj z deležniki v treh partnerskih državah. Posvetovanja so zbrala strukturirane prispevke štirih skupin deležnikov: mladih oskrbovalcev (G1); družin in sorodnikov mladih oskrbovalcev (G2); strokovnjakov z različnih področij (npr. izobraževanje, socialne službe, zdravstvo in mladinsko delo), ki delajo z otroki in mladimi ali v njihovem okolju (G3); ter deležnikov na ravni politik in institucij (G4), z uporabo skupnih orodij, razvitih na ravni projekta. Ista orodja so bila uporabljena v vseh treh državah, da bi omogočila meddržavno sintezo (razdelek 5.2), hkrati pa omogočila kontekstualno občutljivo izvedbo v vsakem nacionalnem okolju.

2.1 Uporabljena posvetovalna orodja in zasnova raziskave

Spletne ankete so bile, v vseh treh državah, izvedene med 14. aprilom in 12. majem 2026. Intervjuji z deležniki s področja politik in institucij so potekali med 14. aprilom in sredino maja 2026, pri čemer se je časovnica izvajanja razlikovala med državami. Anketni vprašalniki in protokoli za intervjuje so bili na projektni ravni pripravljeni v angleščini, nato pa prevedeni v bolgarščino, nizozemščino in italijanščino za uporabo v treh sodelujočih državah. Kjer je bilo potrebno, so bile izvedene manjše prilagoditve terminologije ali načinov izvedbe, da bi se upoštevali nacionalni konteksti ter različne ravni prepoznavanja otrok in mladih z oskrbovalnimi odgovornostmi, ob hkratni ohranitvi ključne vsebine in ciljev raziskovalnih orodij.

2.1.1 Ankete

Na projektni ravni so bile v angleščini, ob sodelovanju vseh partnerjev, pripravljene tri ločene spletne ankete: ena za mlade oskrbovalce (G1), ena za družine (G2) in ena za strokovnjake (G3). Nato so bile prevedene v bolgarščino, nizozemščino in italijanščino za uporabo na terenu. Vsaka je vsebovala pretežno zaprta vprašanja, vključno z vprašanji z več možnimi odgovori, ter manjše število odprtih vprašanj; izpolnjevanje je bilo prostovoljno in anonimno. Vsaka anketa je bila strukturirana okoli skupnega nabora tem (vnaprej opredeljenih na podlagi raziskovalnega fokusa projekta (glej razdelek 4), ki organizira tudi predstavitev ugotovitev v razdelku 4. Ta tematska usklajenost zagotavlja primerljivost med skupinami deležnikov in državami.

Mladi oskrbovalci (G1):
- Tema A: Izkušnje s tem, da jim drugi prisluhnejo, in kaj pomeni biti slišan
- Tema B: Ovire za participacijo
- Tema C: Prednostni načini participacije in vključevanja
- Tema D: Varnost, zaupanje in pogoji za zaščito

Otroci in mladi, ki redno podpirajo ali oskrbujejo družinskega člana, so bili v vsaki državi vključeni prek namenske spletne ankete, razvite na ravni projekta. Anketa je bila odprta za mlade od 12. leta starosti; zaradi meddržavne primerljivosti je bil analitični vzorec v Bolgariji in Flandriji omejen na 18 let, skladno s fokusom projekta na otroke in mlade, mlajše od 18 let. V Italiji je bila ciljna skupina v skladu z regionalnim zakonom Emilije - Romanje št. 5/2024 razširjena na mlade odrasle do 24. leta starosti, zato so tudi italijanski podatki za skupino G1 predstavljeni na tej podlagi. Skladno s projektom je participacija temeljila na samoidentifikaciji: rekrutacijska gradiva so opisovala oskrbovalne naloge in odgovornosti, ter od anketirancev niso zahtevala, da se označijo za mlade oskrbovalce. Zato je bila anketa namerno odprta za vse mlade in ni bila omejena le na tiste, ki se že prepoznavajo kot mladi oskrbovalci: zgodnje presejalno vprašanje o oskrbovalnih odgovornostih je opredelilo anketirance, ki so navedli, da imajo oskrbovalno vlogo, preostanek ankete pa je ostal odprt za vse ne glede na njihov odgovor, tako da sodelovanje nikoli ni bilo odvisno od uporabe oznake zase. Analiza G1, predstavljena v razdelkih 3 in 4, je zato omejena na anketirance, ki so potrdili, da redno skrbijo za družinskega člana. Čeprav so bila prizadevanja usmerjena v jasen jezik in obvladljivo dolžino, je bila za celoten starostni razpon anketirancev uporabljena ena sama različica (prevedena v nacionalne jezike:

italijanščino, bolgarščino in nizozemščino); instrument ni bil starostno diferenciran, kar je verjetno vplivalo na dostopnost za najmlajše udeležence in se odraža v njihovi podzastopanosti v vzorcu.

Družine (G2):

- Splošno: Ozaveščenost o otrokovi pravici, da je slišan, in odprtost za participacijo
- Tema A: Glavne skrbi
- Tema B: Pogoji za sprejemljivo participacijo
- Tema C: Prepoznane potrebe po podpori

Anketa za družine je bila zasnovana kot dopolnitev ankete za mlade oskrbovalce, saj je zajemala njihovo ozaveščenost o otrokovi pravici biti slišan, njihova stališča do participacije ter pogoje, pod katerimi participacijo razumejo kot sprejemljivo in koristno. Anketa je bila razširjena po spletu in je obravnavala participacijo otrok v procesih odločanja in posvetovanja, povezanih s politikami, storitvami in pobudami v šolskem, zdravstvenem, socialnem in lokalnopolitičnem okolju. Poleg tega je anketa preučevala pomisleke družin v zvezi s participacijo otrok, vključno z morebitno čustveno obremenitvijo, časovnimi omejitvami, povezanimi z oskrbovalnimi odgovornostmi, tveganji glede zaupnosti ali izpostavljenosti ter splošnim vplivom na družinsko življenje, s poudarkom na stigmi. Posebna pozornost je bila namenjena pogojem, pod katerimi se participacija šteje za sprejemljivo in koristno, kot so prisotnost ustreznih zaščitnih ukrepov, vključevanje zaupanja vrednih odraslih ter jasno komuniciranje o namenu in rezultatih participativnih dejavnosti. Tako kot druga orodja je tudi anketa za družine združevala pretežno zaprta vprašanja z manjšim številom odprtih vprašanj.

Strokovnjaki (G3):

- Tema A: Ozaveščenost in izzivi z identifikacijo
- Tema B: Institucionalne ovire
- Tema C: Potrebe po usposabljanju ali krepitvi zmogljivosti

Anketa za strokovnjake je bila zasnovana na način, da je zajela raven ozaveščenosti in identifikacije otrok z oskrbovalnimi odgovornostmi, obstoječih izkušenj z mehanizmi otroške participacije, zaznanih institucionalnih omejitev ter potreb po krepitvi zmogljivosti. K sodelovanju v spletni anketi, razširjeni prek partnerskih mrež in strokovnih kanalov, so bili povabljeni strokovnjaki z različnih področij (npr. izobraževanje, socialne službe, zdravstvo in mladinsko delo), ki delajo z otroki in mladimi. Zbrani odgovori predstavljajo empirično podlago za razumevanje sistemskih izzivov in vrzeli v kompetencah, ki trenutno omejujejo vključevanje mladih oskrbovalcev v procese sodelovanja. Ugotovitve bodo neposredno uporabljene pri oblikovanju rezultatov delovnega sklopa WP3 ter povezanih dejavnosti usposabljanja in krepitve kompetenc v okviru WP4.

2.1.2 Protokol za intervjuje

Institucionalni deležniki in oblikovalci politik(G4) so bili vključeni prek polstrukturiranih intervjujev, ki so sledili enakim širšim tematskim sklopom. Poudarek je bil na obstoječih participativnih strukturah, institucionalnih pristojnostih in omejitvah ter vstopnih točkah za vključevanje participacije mladih oskrbovalcev. Protokol je bil pripravljen centralno na ravni projekta ter namenoma zasnovan kot kratek in prilagodljiv: vseboval je manjši nabor odprtih iztočnic, ki so jih lahko intervjuvalci prilagodili pristojnostim in kontekstu posameznega deležnika. To je omogočilo, da so bile teme obravnavane pogovorno in ne prek togega vprašalnika.

2.1.3 Prilagoditve

Nobena od držav ni bistveno spremenila standardiziranih orodij. Prilagoditve so se nanašale na jezik in uokvirjanje anket, starostni razpon v Italiji ter način predstavitve in razširjanja orodij, ne pa na vsebino vprašanj. Protokol za intervjuje je bil uporabljen brez državnospecifičnih sprememb. V vseh treh državah so gradiva za nagovarjanje udeležencev in ankete uporabljala opisno formulacijo, ki temelji na oskrbovalnih odgovornostih, ne pa oznake ‘mladi oskrbovalec’. V Bolgariji so bila pred izpolnjevanjem ankete uporabljena dodatna pojasnjevalna uokvirjanja in neformalni pogovori, zaradi omejenega javnega poznavanja koncepta. V Italiji je bila izvedena ena specifična prilagoditev: ciljna skupina je bila razširjena navzgor na mlade odrasle do

24. leta starosti, skladno s priznanjem mladih oskrbovalcev po regionalnem zakonu Emilije-Romanje št. 5/2024. Gradiva za nagovarjanje in ankete so dosledno uporabljala opisni izraz mladi z oskrbovalnimi odgovornostmi (»jongeren met zorgverantwoordelijkheden«) namesto nizozemskega izraza za mladega oskrbovalca (»jonge mantelzorger«). Pri nagovarjanju udeležencev se je na primer uporabljalo vprašanje, ali mladi redno pomagajo skrbeti za nekoga z boleznijo, invalidnostjo ali drugim dolgotrajnim stanjem, ne pa, ali se imajo za 'mladega oskrbovalca'. Nizozemski izraz se v flamskih raziskavah, politikah in praksi vse bolj uporablja, vendar še ni dosledno vključen v opredelitve storitev in presejalna orodja, številni mladi pa o sebi ne razmišljajo skozi ta izraz; zato je bilo verjetneje, da jih bo opisni jezik dosegel, skladno s pristopom konzorcija, ki temelji na samoidentifikaciji.

Tabela 1: Povzetek posvetovalnih orodij, izvedenih v posamezni državi, in obdobij posvetovanja.

Uporabljena posvetovalna orodja	Flandrija (BE)	Bolgarija (BG)	Italija (IT)
Spletna anketa za mlade oskrbovalce (G1)	Da	Da	Da
Spletna anketa za družine (G2)	Da	Da	Da
Spletna anketa za strokovnjake (G3)	Da	Da	Da
Polstrukturirani intervjuji z institucionalnimi akterji in oblikovalci politik (G4)	Da (1 intervju)	Da (2 intervjuja)	Da (2 intervjuja)
Orodja, prilagojena nacionalnemu kontekstu	Opisno uokvirjanje in pojasnilo pred anketo; vsebina vprašanj nespremenjena	Opisno uokvirjanje in pojasnilo pred anketo; vsebina vprašanj nespremenjena	Opisno uokvirjanje in starostni razpon razširjen do 24 let (Reg. zakon 5/2024); opisna terminologija
Obdobje posvetovanja	Ankete: 14. aprila–12. maja 2026; intervju: 18. maja 2026	Ankete: 14. aprila–12. maja 2026; intervjuji: april–maj 2026	Ankete: 14. aprila–12. maja 2026; intervjuji: april–maj 2026

2.2 Etični in praktični vidiki

Sodelovanje v posvetovanju je bilo prostovoljno in je temeljilo na informirani privolitvi. Anketiranci so prejeli jasne informacije o namenu posvetovanja, o tem, kako bodo njihovi prispevki uporabljeni, ter o pravici, da se lahko sodelovanje kadarkoli, brez posledic, prekinejo. Za anketirance, ki so bili mlajši od veljavne starostne meje za samostojno privolitev, so bili partnerji, vključeni v nagovarjanje udeležencev in sodelujoče šole pozvani, naj mlade spodbudijo, da se pred sodelovanjem posvetujejo s staršem, zakonitim skrbnikom ali zaupanja vredno odraslo osebo. Starostna meja je bila določena v skladu z nacionalnimi pravili. Ker so bile ankete anonimne in niso zbirale osebnih identifikacijskih podatkov ter ker so bili anketiranci pod veljavno nacionalno starostno mejo spodbujeni, naj pred sodelovanjem vključijo starša, skrbnika ali zaupanja vredno odraslo osebo, za izpolnjevanje anonimne ankete ni bilo zahtevano ločeno pisno soglasje staršev. Predpostavljalo se je, da organizacije, ki so anketo razširjale, uporabljajo svoje uveljavljene postopke varovanja. Etični vidiki so bili naslovljeni v informativnem listu za udeležence in v skladu z GDPR. Anketirancem je bila na voljo določena kontaktna oseba v okviru projekta, na katero so se lahko obrnili v primeru vprašanj ali potrebe po nadaljnjem pojasnilu.

Zaprta vprašanja v anketi za mlade oskrbovalce so bila namenoma omejena na izkušnje participacije (biti slišan, prednostni načini vključevanja, pogoji za varno participacijo) in niso spraševala po specifičnih oskrbovalnih nalogah, bremenu oskrbe, diagnozah ali družinskih okoliščinah, da bi bila čustvena obremenitev anketirancev sorazmerna z namenom posvetovanja. Ankete specifičnih oskrbovalnih situacij niso zajemale kot podatkovne kategorije; vsebovale pa so neobvezna odprta besedilna polja, v katerih so

lahko anketiranci svojo situacijo opisali z lastnimi besedami. Takšni odgovori so bili obravnavani kot potencialno občutljivi. Zato niso predstavljeni v kombinacijah značilnosti, ki bi lahko omogočile identifikacijo posameznika; kadar so vključeni v 4. poglavje, pa so parafrazirani ali navedeni le v kratki obliki, ki ne omogoča prepoznave posameznika.

Vsi podatki so bili zbrani in obdelani v skladu z GDPR. Nobeni osebni identifikacijski podatki niso bili zbrani, shranjeni ali poročani, zaprta anketna vprašanja pa niso zajemala specifičnega oskrbovalnega konteksta (na primer sorodnika, za katerega oseba skrbi, vrste stanja ali sestave gospodinjstva), zato odgovorov na zaprta vprašanja ni mogoče povezati s posamezniki prek kombinacij značilnosti. Kadar odprti odgovori vsebujejo takšne podrobnosti, niso reproducirani v nobeni obliki, ki bi lahko omogočila identifikacijo anketiranca. Podatki se uporabljajo izključno za namene projekta OUR VOICES in jih odgovorni projektni partnerji varno obravnavajo.

Na ravni konzorcija so se partnerji dogovorili, da bodo v posvetovalnem orodju za mlade oskrbovalce uporabili opisni pristop, ki temelji na oskrbovalnih odgovornostih, namesto izraza „mladi oskrbovalec“. To je omogočilo upoštevanje nacionalnih kontekstov, v katerih izraz ‘mladi oskrbovalec’ ni splošno uporabljen ali formalno priznan. Poleg zmanjšanja tveganja izključevanja in spoštovanja razlik v terminologiji ta pristop priznava tudi pravico mladih, da niso označeni na načine, ki jih sami morda ne bi izbrali, zlasti tam, kjer oznaka ne prinaša formalnega priznanja ali upravičenj.

2.3 Pristop doseganja ciljnih skupin in omejitve

Ta podrazdelek opisuje, kako so bile v vsaki državi dosežene štiri skupine deležnikov in katere glavne omejitve dostopa so se pojavile. Razlike v načinih nagovarjanja udeležencev in v njihovem dosegu pojasnjujejo velik del razlik v velikosti vzorcev, predstavljenih v 3. poglavju, zato jih je treba upoštevati pri branju ugotovitev.

Kratek komentar si zasluži tudi starostni razpon posvetovanja. Skladno s fokusom projekta na otroke in mlade, mlajše od 18 let, je posvetovanje ciljalo to starostno skupino, za mlade oskrbovalce pa je bil v celotnem starostnem razponu uporabljen en sam standardiziran anketni vprašalnik. Razvoj ločenih, starosti prilagojenih instrumentov v kratkem obdobju posvetovanja ni bil izvedljiv; prednost je dobil enoten skupni instrument, da bi odgovori ostali primerljivi med skupinami deležnikov in državami, pri čemer so za pilotno fazo načrtovana starosti primerna in, kjer je relevantno, soustvarjena orodja, ki jih bo mogoče ustrezno razviti in preizkusiti.

To je imelo posledice na obeh koncih starostnega razpona. Na spodnjem koncu instrument ni bil diferenciran po starosti in se je izkazal za manj dostopnega najmlajšim otrokom kot mladostnikom, kar se odraža v podzastopanosti najmlajših anketirancev v vzorcu mladih oskrbovalcev (G1). To izhaja iz omejitve v zasnovi ankete: za celoten starostni razpon je bil uporabljen enoten vprašalnik, ki ni bil prilagojen različnim starostnim skupinam, in anketirancev ni usmerjal glede na starost. Poleg tega je ostal dostopen tudi respondentom, starejšim od predvidene ciljne skupine. Natančneje, starostno ciljanje in starosti primerna orodja so prednostna naloga pilotne faze. Na zgornjem koncu, ker vprašalnik v nobeni državi ni bil starostno omejen, je dosegel tudi anketirance, stare 18 let in več, v praksi do 30. leta. Ti anketiranci so bili izključeni iz vzorca, z eno namerno izjemo: v Emiliji-Romanji (Italija), kjer regionalni zakon št. 5/2024 priznava mlade oskrbovalce do 24. leta, so bili anketiranci nad 18 let ohranjeni v italijanskem vzorcu G1. Ker je bilo njihovo število zelo majhno, so podatki zanje predstavljeni le opisno. Posledično vzorec G1 poleg mladostnikov vključuje tudi manjše število mladih odraslih, zato je treba ugotovitve razlagati ob upoštevanju te starostne sestave. Natančnejše ciljanje po starosti ter starosti prilagojeni in, kjer je relevantno, soustvarjeni formati in orodja, zlasti takšni, ki dejansko dosežejo mlajše otroke, so zato konkretna prednostna naloga pilotnih dejavnosti v okviru T3.3.

2.3.1 Bolgarija

V Bolgariji je nagovarjanje mladih potekalo predvsem prek sodelovanja s šolami in strokovnjaki na področju izobraževanja, kar se je izkazalo za posebej pomembno pri doseganju razmeroma velikega števila anketirancev vključenih v posvetovanja z mladimi oskrbovalci. Učitelji, šolski psihologi in drugi strokovnjaki na področju izobraževanja so podprli širjenje ankete med učenci in dijaki ter olajšali dostop do mladih, ki v družini morda zagotavljajo redno podporo ali oskrbo. Dodatno nagovarjanje udeležencev je potekalo preko

strokovnih mrež, povezanih z mladinskim delom, socialno podporo in duševnim zdravjem. Družine in strokovnjaki so bili povabljeni predvsem prek obstoječih organizacijskih stikov, strokovnih poštnih seznamov in spletnih kanalov za razširjanje. Predstavniki institucij in oblikovalci politik so bili k sodelovanju povabljeni neposredno, prek ciljno usmerjenih povabil.

Posvetovanje je poudarilo tako prednosti kot omejitve nagovarjanja mladih preko šol. Čeprav so šole omogočile širok dostop do mladih, številni anketiranci pred posvetovanjem niso poznali koncepta mladih oskrbovalcev in se niso nujno prepoznali v tej terminologiji; anketa se je zato opirala na opisne razlage oskrbovalnih odgovornosti namesto na formalne oznake. Kot je bilo predvideno v projektni metodologiji, so bile dejavnosti usposabljanja za strokovnjake v okviru delovnega sklopa 4 izvedene pred posvetovalnimi anketami, kar je podprlo posvetovalni proces, zlasti med strokovnjaki, ki so bili s konceptom že seznanjeni.

Pojavile so se tudi nekatere omejitve. Starostna porazdelitev anketirancev v anketi za mlade oskrbovalce je bila osredotočena predvsem na mladostnike, stare 15–17 let. V posvetovanju s strokovnjaki so bili anketiranci iz izobraževalnega sektorja zastopani močneje kot anketiranci iz zdravstvenih ali socialnovarstvenih storitev: učitelji in strokovnjaki na področju izobraževanja so predstavljali največjo skupino (13 od 27 anketirancev), sodeloval pa je le en zdravstveni strokovnjak.

2.3.2 Flandrija (Belgija)

V Flandriji se je zbiranje podatkov za anketo mladih oskrbovalcev začelo z neposredno mobilizacijo prek skupnosti mladih oskrbovalcev in prostovoljcev, ki so mladi ali nekdanji mladi oskrbovalci, znotraj organizacije ZoJong!, predvsem prek spletnih kanalov. Nato se je razširilo prek partnerskih organizacij v šolah, mladinskem delu, socialnih in družinskih storitvah ter zdravstvu. Z namenom, da bi se mladi prepoznali po tem, kar počnejo, ne po oznaki, so rekrutacijska gradiva opisovala oskrbovalne odgovornosti in naloge, namesto da bi uporabljala izraz ‘mladi oskrbovalec’. Družine in strokovnjaki so bili doseženi predvsem prek obstoječih stikov z organizacijami, strokovnih poštnih seznamov in spletnih kanalov. Institucionalne akterje in oblikovalce politik je ZoJong! neposredno nagovoril prek obstoječih projektnih in zagovorniških stikov.

Treba je priznati več omejitev dostopa. Pridobivanje udeležencev prek šol, ki je bilo predvideno kot glavni kanal, se je v razpoložljivem časovnem okviru izkazalo za težko sistematično izvedljivo: odziv je bil neenakomeren in odvisen od posameznih šol. Izziv je predstavljalo tudi doseganje mlajših respondentov ter tistih zunaj obstoječe skupnosti ZoJong!. Doseganje družin je ostalo omejeno, kar je privedlo do zelo majhnega vzorca G2. Strokovni vzorec (G3) je osredotočen na socialne službe in z blaginjo povezane vloge, medtem ko so mladinsko delo in izobraževanje ter zdravstvo podzastopani; to odraža partnerske mreže, prek katerih je bila anketa deljena. Kot je navedeno v zgornji razpravi o starostnem razponu, je sama anketa ostala dostopna tudi anketirancem, starejšim od ciljne skupine, zato je flamska analiza G1 omejena na osebe do 18. leta, da ostane skladna s primerjalnim okvirom. Skupaj te omejitve pomenijo, da je flamske vzorce najbolje razumeti kot kvalitativno podlago od spodaj navzgor za zasnovo pilotov, ne kot reprezentativen prikaz mladih oskrbovalcev, njihovih družin ali strokovnjakov okoli njih.

2.3.3 Italija

V Italiji je posvetovanje z deležniki vključevalo mlade oskrbovalce, družinske člane, strokovnjake in oblikovalce politik prek neposrednega stika in namenskega e-poštnega nagovarjanja. Spletna usposabljanja, predvidena v projektu, so omogočila vključitev dodatnih strokovnjakov z različnih področij in iz različnih provinc regije Emilija-Romanja.

Doseganje različnih ciljnih skupin ni bilo preprosto. Oblikovalci politik in institucionalni deležniki so bili na splošno pripravljeni sodelovati, saj so bili na temo participacije mladih oskrbovalcev že pozorni; vključevanje družinskih članov in mladih pa se je izkazalo za bolj zapleteno. Mladi oskrbovalci in družinski člani, ki so sodelovali, so bili že med deležniki ANS in so projekt poznali. Zelo mladi v anketo niso bili vključeni, ker so bili vprašalniki ocenjeni kot pretežki in zanje neustrezni. Posledično je bilo število odgovorov mladih oskrbovalcev omejeno na štiri. Italijanski vzorec mladih oskrbovalcev je zato zelo majhen in je poročan le narativno; razumeti ga je treba kot ilustrativen kvalitativni prispevek majhne skupine mladih odraslih oskrbovalcev, ne kot reprezentativen prikaz.

3. Vključene skupine deležnikov

Ta razdelek predstavlja opisne rezultate posvetovanj z deležniki v treh partnerskih državah. Za vsako skupino deležnikov so navedeni velikost vzorca, ključne značilnosti in izbrani opisni rezultati. Namen tega razdelka je izključno opis; tematska razlaga in sinteza sledita v razdelku 4.

> Opomba o primerljivosti. Trije nacionalni vzorci se bistveno razlikujejo po velikosti, starostnem profilu in rekrutacijski poti, kar odraža različne nacionalne pogoje in zmogljivosti doseganja ciljnih skupin (glej razdelek 2.3). Predstavljeni so vzporedno, da omogočajo tematsko primerjavo, vendar niso statistično reprezentativni, niso uteženi in niso združeni v skupni podatkovni nabor. Analiza v celotnem poročilu je tematska in opisna, ne statistična: kadar se pojavijo številke ali deleži, preprosto opisujejo, koliko anketirancev v posameznem vzorcu je podalo določen odgovor, in niso testi značilnosti ali ocene, ki bi jih bilo mogoče posplošiti na širšo populacijo. Opisni grafi, pripravljeni v nacionalnih anketnih orodjih, so podani v izvirnih nacionalnih jezikih in dodani v priloge poročila.

Tabela 2: Pregled sodelovanja v posvetovanju po skupinah deležnikov in državah. Vzorci so majhni in nereprezentativni; za poti doseganja in omejitve glej razdelek 2.3.

Skupina deležnikov	Bolgarija	Flandrija (BE)	Italija
Mladi oskrbovalci (G1): anketa	55 zbranih odgovorov; 52 veljavnih odgovorov na presejalno vprašanje; 43 potrjenih oskrbovalnih vlog; analiza n = 43 (stari 13–17 let; n = 49 za starostne postavke)	doseženih 111 oseb; 99 presejanih; 58 potrjenih oskrbovalnih vlog; analiza n = 48 (stari 14–18 let)	4 zbrani odgovori; 3 potrjene oskrbovalne vloge; analiza n = 3 (stari 19–25 let; samo narativno)
Družine (G2): anketa	17 zbranih odgovorov	7 jih je privolilo (6 presejanih; 4–5 veljavnih odgovorov na postavko)	7 zbranih odgovorov
Strokovnjaki (G3): anketa	27 zbranih odgovorov	51 jih je privolilo (35–45 veljavnih odgovorov na postavko)	13 zbranih odgovorov
Deležniki na ravni politik/institucij (G4): intervjuji	2 (lokalna raven)	1 (regionalna raven)	2 (lokalna + regionalna raven)

3.1 Otroci in mladi z oskrbovalnimi odgovornostmi (G1)

Mladi oskrbovalci so osrednji glas tega posvetovanja. Njihovi odgovori predstavljajo neposredno empirično podlago za razumevanje, kako otroci in mladi z oskrbovalnimi odgovornostmi trenutno doživljajo participacijo, kaj prepoznavajo kot smiselno vključevanje in pod kakšnimi pogoji bi bili pripravljeni razmišljati o sodelovanju v procesih odločanja, ki vplivajo na njihovo življenje.

3.1.1 Bolgarija

Uporabljeno orodje: spletna anketa. Zbranih odgovorov: 55; veljavnih odgovorov na ključno presejalno vprašanje: 52. Končni analitični vzorec: n = 43 mladih oskrbovalcev s potrjenimi oskrbovalnimi odgovornostmi (starih 13–17 let; n = 49 za starostne postavke).

Starostni razpon anketirancev je bil 13–17 let (n = 49); zelo majhno število odgovorov udeležencev, starejših od 18 let (n = 3), je bilo izključenih iz analize, osredotočene na starost. Od 52 veljavnih udeležencev jih je 43 poročalo, da redno pomagajo ali skrbijo za nekoga v svoji družini, 9 jih je odgovorilo negativno, 2 pa sta izbrala ‘ne vem’.

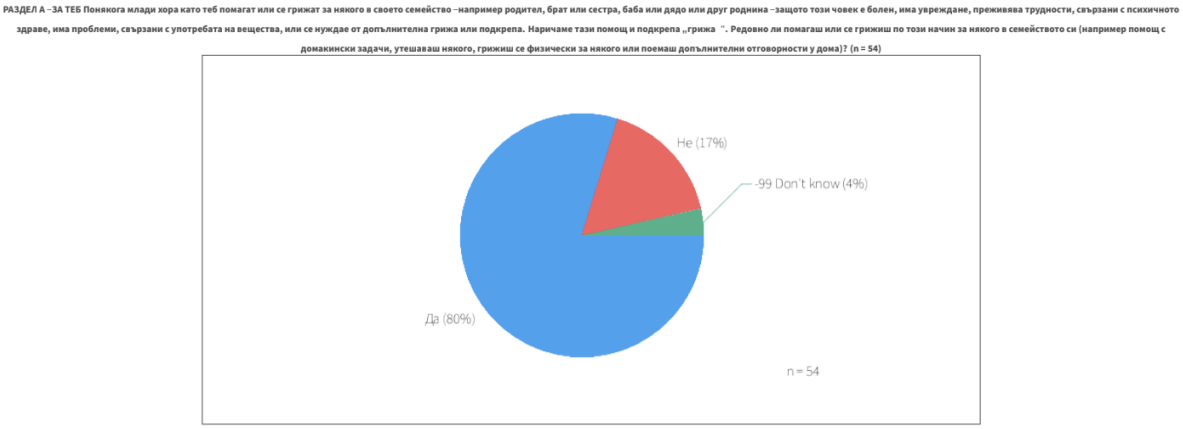

Figure 1: Pogostost nudenja oskrbe mladih oskrbovalcev v Bolgariji

3.1.2 Flandrija (Belgija)

Uporabljeno orodje: spletna anketa. Veljavni odgovori na ključno presejalno vprašanje: 99. Končni analitični vzorec: n = 48 mladih oskrbovalcev, starih 14–18 let.

Anketa je dosegla 111 anketirancev, od katerih je 109 podalo privolitev, 99 pa jih je odgovorilo na presejalno vprašanje o oskrbovalnih odgovornostih. Od teh 99 jih je 58 (59 %) navedlo, da redno pomagajo ali skrbijo za družinskega člana; 15 (15 %) jih je odgovorilo 'nisem prepričan/-a', 26 (26 %) pa 'ne'. Ker je bila anketa odprta za vse mlade in anketirancev ni usmerjala glede na odgovor na presejalno vprašanje, analiza v 4. poglavju temelji na tistih respondentih, ki so potrdili, da imajo oskrbovalne odgovornosti.

Med anketiranci, ki so potrdili oskrbovalne odgovornosti in navedli starost (n = 56), jih je 48 spadalo v primerjalni obseg (do 18 let). Osem mladih odraslih oskrbovalcev, starih 19–23 let, je bilo izključenih iz analitičnega vzorca. Končni analitični vzorec G1 je torej n = 48. Anketiranci so bili stari 14–18 let; anketirancev, starih 12–13 let, ni bilo, vzorec pa je osredotočen na zgodnjo adolescenco (14 let: n = 15; 15 let: n = 12), zato ugotovitve govorijo predvsem o tej starostni skupini. Anketiranci so poročali, da so za anketo izvedeli prek šole (87 %) ali družbenih omrežij (13 %).

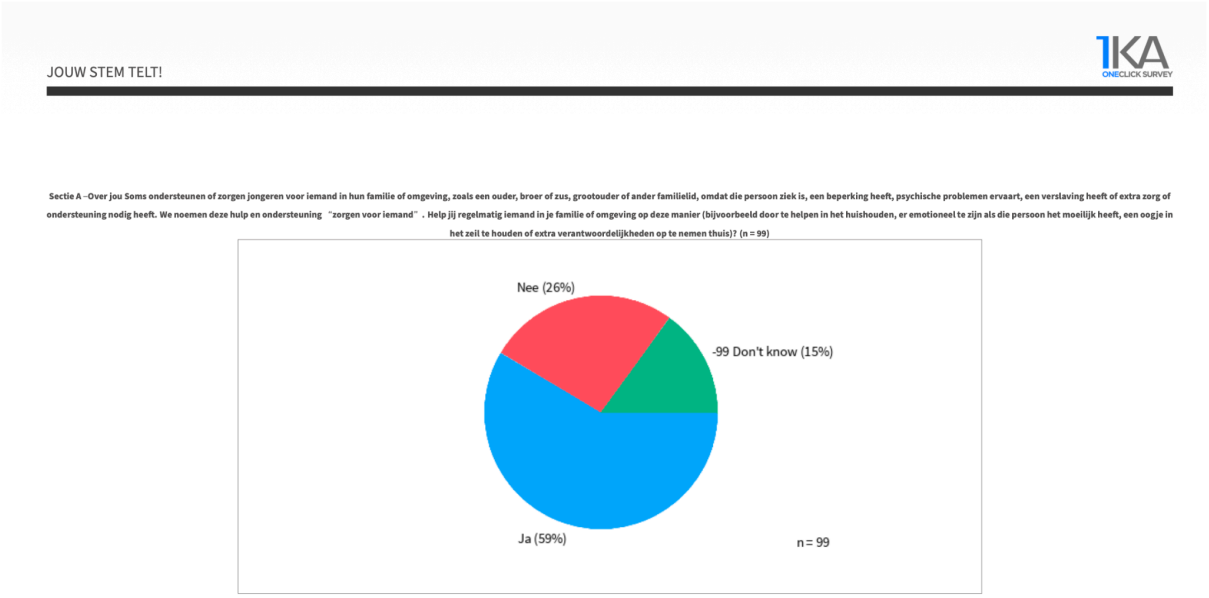

Figure 2: Pogostost nudenja oskrbe mladih oskrbovalcev v Flandriji

3.1.3 Italija

Uporabljeno orodje: spletna anketa. Zbrani odgovori: 4, anketiranci stari 19, 24 in 25 let.

Trije anketiranci so poročali, da redno pomagajo ali skrbijo za družinskega člana, eden pa se ni prepoznal kot oseba z oskrbovalnimi odgovornostmi.

Glede na zelo majhno število udeležencev in odsotnost mlajših mladostnikov v vzorcu so italijanske ugotovitve G1 v celotnem poročilu obravnavane kot ilustrativen kvalitativni prispevek, ne kot reprezentativni dokaz o mladih oskrbovalcih v Emiliji-Romanji ali širše v Italiji.

Anketiranci so svoje izkušnje participacije na splošno opisali kot zmerno pozitivne, vendar omejene po globini. Polovica jih je poročala, da imajo 'včasih' možnost izraziti svoje poglede pri odločitvah, ki jih zadevajo, druga polovica pa je odgovorila 'pogosto'. Večina udeležencev je prav tako menila, da odrasli njihova mnenja jemljejo resno le 'včasih' in da povratne informacije po participaciji ostajajo nedosledne.

Na vprašanje, kje se počutijo slišane, so anketiranci navajali predvsem mladinske dejavnosti, vrstniška in družinska okolja, ne pa formalnih institucionalnih kontekstov, kot so šole ali storitve. Čeprav so ugotovitve po obsegu zelo omejene, se ujemajo s širšimi meddržavnimi vzorci, ki kažejo, da se mladi oskrbovalci morda lažje vključujejo v neformalna, odnosna in vrstniška okolja.

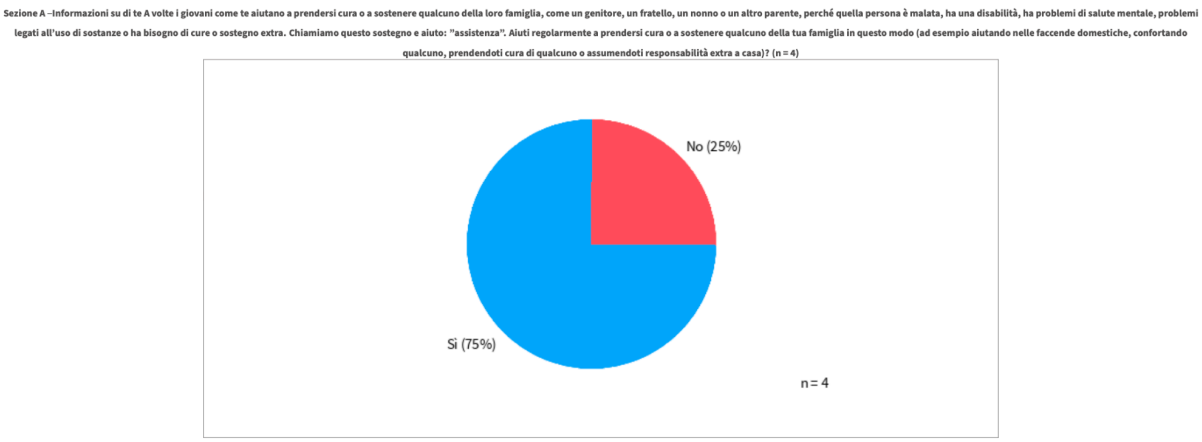

Figure 3: Pogostost nudenja oskrbe maldih oskrbovalcev v Italiji

3.2 Družine in sorodniki otrok in mladih z oskrbovalnimi odgovornostmi (G2)

Družine (sorodniki v širšem smislu) pogosto zagotavljajo neposreden kontekst, v katerem mladi oskrbovalci odraščajo, in so najbližji vir podpore ali omejitev za njihovo participacijo zunaj doma. Njihova stališča so zato ključna pri oblikovanju mehanizmov in dejavnosti, ki spodbujajo sodelovanje otrok in mladih z oskrbovalnimi odgovornostmi.

3.2.1 Bolgarija
Uporabljeno orodje: spletna anketa. Zbranih odgovorov: 17.

Veljavnih odgovorov na posamezna vprašanja je bilo manj kot zbranih odgovorov; kadar so v razdelku 4 navedene frekvence, se nanašajo na veljavne odgovore za posamezno vprašanje. Zaradi majhne velikosti vzorca, nepopolnih odgovorov po postavkah in nereprezentativne zasnove posvetovanja je treba ugotovitve razlagati previdno in jih razumeti kot ilustracijo pogledov družin, ne kot reprezentativen prikaz družin mladih oskrbovalcev v Bolgariji.

3.2.2 Flandrija (Belgija)

Uporabljeno orodje: spletna anketa. Velikost vzorca: n = 6 presejanih; n = 4–5 veljavnih odgovorov na posamezno vprašanje.

S sodelovanjem je soglašalo 7 anketirancev; od teh jih je 6 pri presejalnem vprašanju potrdilo, da otrok ali mlada oseba v njihovi družini redno skrbi za sorodnika. Pri tematskih vprašanjih se število veljavnih odgovorov giblje od štiri do pet, odvisno od izpolnjenosti posamezne postavke. Zaradi zelo majhnega vzorca so ugotovitve za G2 v Flandriji predstavljene le narativno in jih je treba razumeti kot ilustracijo pogledov družin, ne kot reprezentativen prikaz flamskih družin mladih oskrbovalcev.

3.2.3 Italija

Uporabljeno orodje: spletna anketa. Zbranih odgovorov: 7.

Italijanska anketa za družine je zbrala sedem odgovorov. Zaradi majhnega vzorca so italijanske ugotovitve G2 predstavljene le narativno in jih je treba razumeti kot ilustracijo pogledov družin, ne kot reprezentativne.

3.3 Strokovnjaki (G3)

3.3.1 Bolgarija

Uporabljeno orodje: spletna anketa. Zbranih odgovorov: 27.

Udeleženci so prihajali iz različnih sektorjev, vključno z izobraževanjem, socialnimi službami, zdravstvom, duševnim zdravjem in mladinskimi podpornimi storitvami. Strokovne vloge so obsegale učitelje in izobraževalne strokovnjake (n = 13); strokovnjake za duševno zdravje, kot so psihologi, psihoterapevti in svetovalci (n = 5); strokovnjake, ki delajo z otroki in mladimi (n = 4); socialne delavce (n = 1); zdravstvene strokovnjake (n = 1); ter kategorijo 'drugo' (n = 3), vključno z logopedom in staršem. Učitelji in izobraževalni strokovnjaki so predstavljali največjo skupino anketirancev.

Ugotovitve kažejo, da je poznavanje koncepta mladih oskrbovalcev še vedno omejeno in da mehanizmi participacije, ki vključujejo mlade oskrbovalce, še niso sistematično vključeni v institucionalno prakso v Bolgariji.

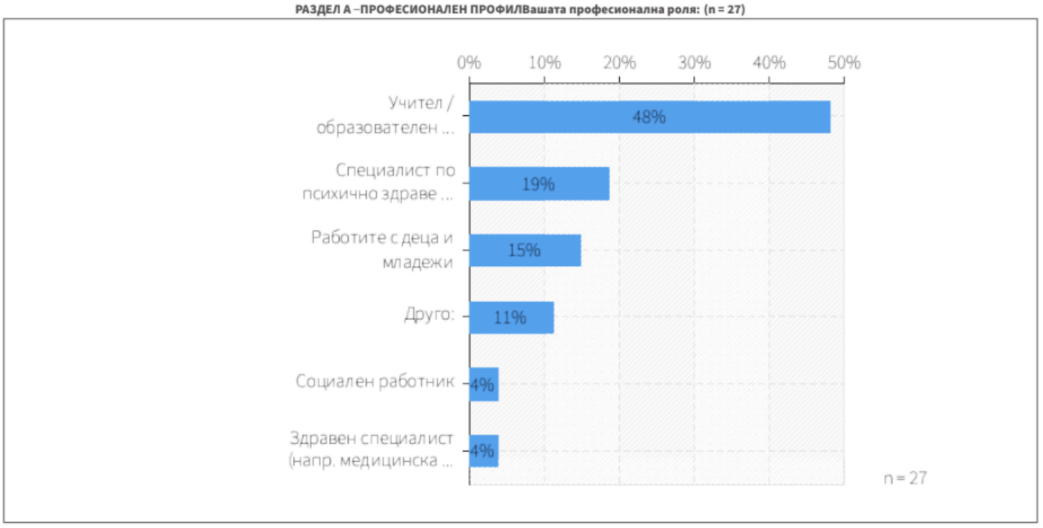

Figure 4: Struktura sodelujočih strokovnjakov v Bolgariji

3.3.2 Flandrija (Belgija)

Uporabljeno orodje: spletna anketa. Velikost vzorca: n = 51 anketirancev, ki so podali privolitev; veljavni odgovori glede na izpolnjenost postavk segajo od n = 35 do n = 45.

Udeleženci so zastopali širok razpon sektorjev (na podlagi 45 veljavnih odgovorov o strokovnih vlogah): socialno varstvo in socialno delo; izobraževanje in podpora učencem; zdravstvo in primarna oskrba; mladinsko delo in družinska podpora; duševno zdravje; pravosodne službe; ter službe za politike ali koordinacijo. Navedene strokovne vloge so vključevale socialne delavce (n = 12); učitelje in izobraževalne strokovnjake (n = 6); mladinske delavce (n = 3); strokovnjake za duševno zdravje (n = 3); zdravstvene strokovnjake (n = 6); in obsežno kategorijo „drugo" (n = 15), ki so jo večinoma sestavljali zaposleni v CLB (centri za usmerjanje učencev, flamska šolsko povezana podporna služba), koordinatorji območij primarne oskrbe (Eerstelijnszones), pravosodni asistent, koordinatorji CAW (splošne storitve blaginje) in uslužbenci na področju politik.

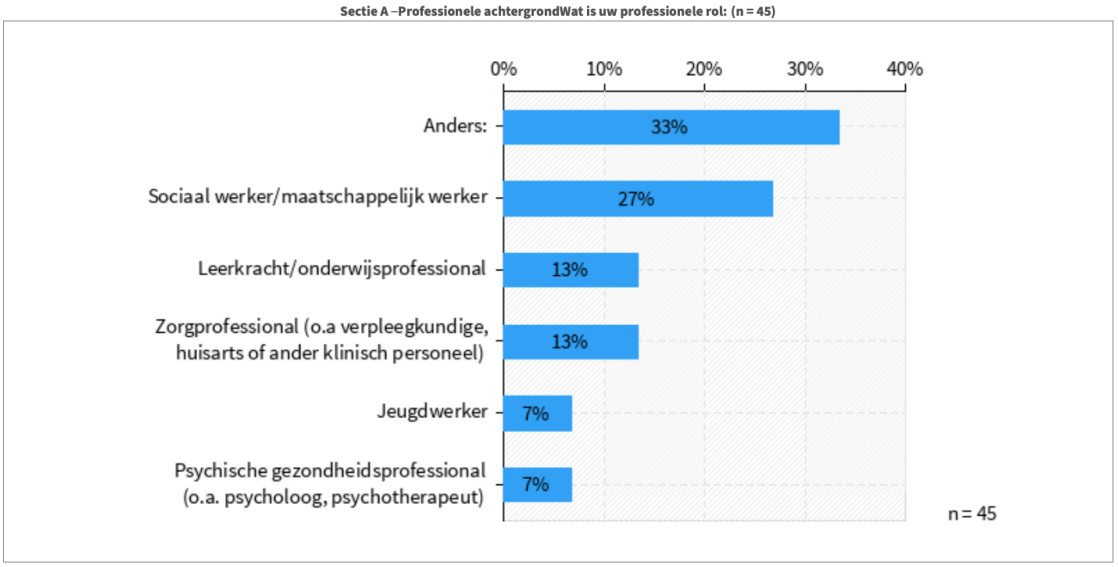

Figure 5: Struktura sodelujočih strokovnjakov v Flandriji

3.3.3 Italija

Uporabljeno orodje: spletna anketa. Zbranih odgovorov: 13.

Udeleženci so prihajali iz različnih sektorjev, vključno s socialnimi službami, izobraževanjem, duševnim zdravjem ter politiko oziroma javno upravo. Navedene strokovne vloge so vključevale socialne delavce (n = 5); vodje služb, koordinatorje in javne uslužbence (n = 6); vzgojitelje oziroma izobraževalce (n = 1); ter strokovnjake za duševno zdravje, kot so psihologi (n = 1). Vzorec je tako združil poglede strokovnjakov, ki neposredno delajo z otroki in družinami, ter tistih, ki sodelujejo pri koordinaciji storitev in razvoju politik.

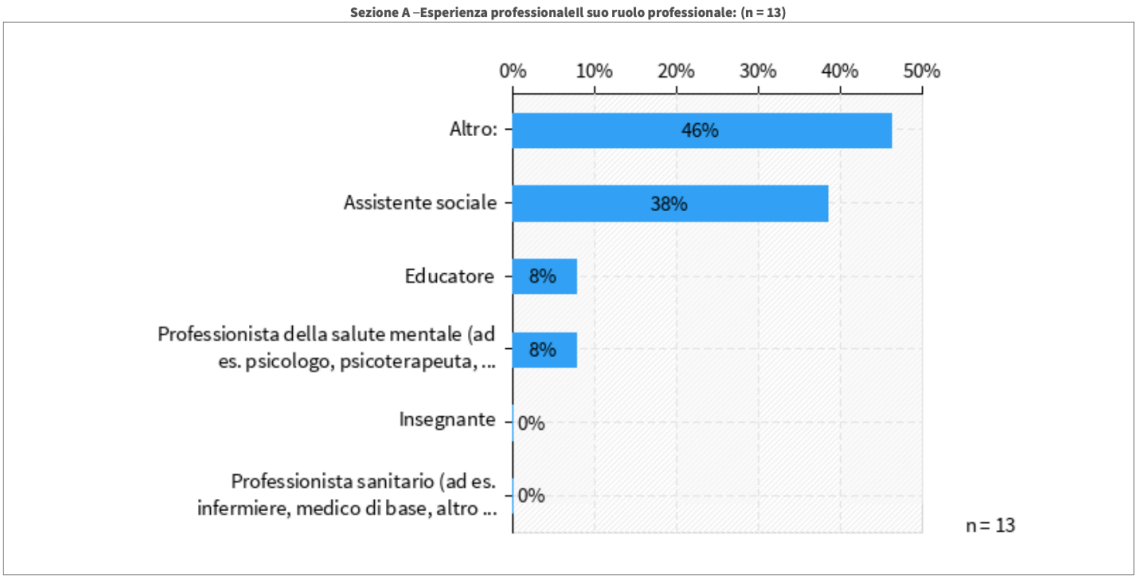

Figure 6: Struktura sodelujočih strokovnjakov v Italiji

3.4 Institucionalni deležniki in oblikovalci politik

Oblikovalci politik in institucionalni deležniki imajo pristojnosti, ki že vplivajo, ali bi jih bilo mogoče razširiti tako, da bi vplivale, na prepoznavanje otrok in mladih z oskrbovalnimi odgovornostmi ter njihovo vključevanje v procese odločanja. Polstrukturirani intervjuji z uporabo skupnega intervjujskega vodnika (Priloga D) so raziskovali obstoječe mehanizme otroške in mladinske participacije na lokalni in regionalni ravni, institucionalne mandate in omejitve ter konkretne vstopne točke za vključitev participacije mladih oskrbovalcev v obstoječe okvire politik in upravljanja. Intervjuji so preučevali tudi, v kolikšni meri so mladi oskrbovalci trenutno prepoznani v obstoječih participativnih strukturah in pod kakšnimi pogoji bi bilo mogoče njihovo participacijo podpreti na varen, smiseln in trajnosten način. Ta skupina deležnikov zagotavlja s politikami usklajen protipol izkustvenim in institucionalnim spoznanjem, zajetim v anketah. Pogledi deležnikov na ravni politik in institucij ponujajo pomembna kontekstualna spoznanja za razvoj realističnih in s politikami usklajenih mehanizmov participacije v okviru delovnega sklopa 3.

3.4.1 Bolgarija

Uporabljeno orodje: polstrukturirani intervjuji. Število intervjujev: 2. Raven: lokalna. Način: splet.

Izvedena sta bila dva intervjuja s predstavniki lokalne oblasti v občini Karnobat: eden z županom in eden z občinskim svetnikom. Intervjuja sta sledila skupnemu projektnemu intervjujskemu vodniku, razvitemu za deležnike na ravni politik in institucij.

Karnobat je bil izbran, ker ima občina z bolgarskim projektnim partnerjem vzpostavljeno sodelovanje prek preteklih socialnih in skupnostnih pobud ter je bila pripravljena sodelovati v posvetovanju v projektnem časovnem okviru. Izbrani deležniki so bili izbrani zaradi neposredne vključenosti v lokalno odločanje in zmožnosti podati vpogled v to, kako se participacija otrok in podpora ranljivim skupinam obravnavata na občinski ravni. Njihovi pogledi so bili ocenjeni kot relevantni za raziskovanje priložnosti in izzivov, povezanih s prepoznavanjem in participacijo mladih oskrbovalcev v lokalnih politikah in storitvah.

3.4.2 Flandrija (Belgija)

Uporabljeno orodje: polstrukturirani intervju. Število intervjujev: 1. Raven: regionalna. Način: splet.

En intervju je bil opravljen s flamsko komisarko za otrokove pravice, neodvisnim varuhom, ki deluje pri Flamskem parlamentu ter spremlja in svetuje glede uresničevanja otrokovih pravic na vseh področjih politik. Zaradi časovnih omejitev v obdobju posvetovanja dodatnih intervjujev ni bilo mogoče izvesti. Nagovorjenih je bilo več dodatnih deležnikov, vključno z občinskimi svetniki in uradniki, odgovornimi za področja, kot so mladina, blaginja in participacija, ter flamskim predstavniškim telesom dijakov srednjih šol (Scholierenkoepel); več jih je odgovorilo pozitivno, vendar v razpoložljivem času niso mogli sodelovati. Širša institucionalna razsežnost se zato nadalje obravnava v T3.2 in T3.3, ni pa v celoti zajeta tukaj. Flamska komisarka za otrokove pravice je bila izbrana zaradi institucionalnih pristojnosti tega urada kot neodvisnega varuha, ki Flamskemu parlamentu svetuje o otrokovih pravicah na vseh področjih politik. To omogoča presečno politično perspektivo, relevantno za umeščanje participacije mladih oskrbovalcev v obstoječe okvire, utemeljene na otrokovih pravicah.

3.4.3 Italija

Uporabljeno orodje: polstrukturirani intervjuji. Število intervjujev: 2. Raven: lokalna in regionalna. Način: splet.

Izvedena sta bila dva intervjuja: eden na lokalni ravni z lokalnim zdravstvenim organom province Modena in eden na regionalni ravni z Uradom regionalnega varuha otrok in mladostnikov Emilije-Romanje. Ti deležniki so bili izbrani zaradi priznane vloge pri razvoju, izvajanju in nadzoru politik ter storitev, ki vplivajo na otroke, mlade in družine. Obe organizaciji sta bili seznanjeni s projektom in sta izkazali posebno zanimanje za tematiko mladih oskrbovalcev in participacije otrok. Vključitev deležnikov z lokalne in regionalne ravni je omogočila zajem pogledov z različnih ravni upravljanja in izvajanja storitev.

4. Ključna spoznanja in rezultati

Ta razdelek povzema ključna spoznanja iz posvetovanj z deležniki, urejena po skupnih temah, ki so strukturirale posvetovalna orodja (glej razdelek 2.1). Teme izhajajo neposredno iz raziskovalnega fokusa projekta na pogojih za smiselno participacijo mladih oskrbovalcev in temeljijo na vrzelih, opredeljenih v kartiranju mehanizmov otroške participacije v WP2. Analizo vseh skupin deležnikov strukturirajo tri osrednje razsežnosti: (1) ovire, ki omejujejo participacijo, (2) omogočitveni dejavniki, formati in potrebe po podpori, ki

bi participacijo omogočili, ter (3) kontekstualni in institucionalni pogoji, ki obdajajo oboje. Te tri razsežnosti na analitični ravni združujejo skupinsko specifične teme, določene za vsako posvetovalno orodje v razdelku 2.1; teme so bile določene vnaprej na podlagi raziskovalnega fokusa projekta in vrzeli WP2, ne pa induktivno iz odgovorov. Znotraj tega skupnega okvira je bila tematska struktura prilagojena temu, o čemer je posamezna skupina deležnikov najprimerneje govorila. Pri mladih oskrbovalcih (G1) dodatna tema zajema njihove izkušnje s tem, da so slišani, druga pa posebej obravnava varnost, zaupanje in pogoje varovanja - razsežnosti, ki so jih mladi sami opredelili kot osrednje. Pri družinah (G2) teme osvetljujejo tudi njihove skrbi glede participacije; pri strokovnjakih (G3) razsežnost ozaveščenosti in prepoznavanja odraža praktično strokovno izhodišče. Odprti anketni odgovori so prispevali k vsebinski razčlenitvi znotraj posamezne teme. Razdelek 4.4 (deležniki na ravni politik in institucij) odstopa od te strukture zaradi manjšega števila intervjujev.

Za vsako skupino deležnikov so ugotovitve predstavljene po državah. Cilj je opredeliti ponavljajoče se vzorce, skupne skrbi in točke zbliževanja. Kjer so na voljo natančne frekvence (koliko anketirancev v vzorcu je podalo določen odgovor), so navedene; kjer so vzorci majhni, so ugotovitve opisane približno ali narativno. Meddržavna sinteza je pridržana za razdelek 5.2. Anketiranci so lahko posamezna vprašanja preskočili, zato se število veljavnih odgovorov razlikuje po postavkah; kjer je navedena frekvenca, je podan veljavni n za zadevno postavko, vsi deleži pa se nanašajo na ta postavčni n in ne na skupno število zbranih odgovorov.

4.1 Ključna spoznanja otrok in mladih z oskrbovalnimi odgovornostmi (G1)

Ugotovitve so razvrščene po temah A–D. Flamske ugotovitve temeljijo na n = 48 anketirancih, starih 14–18 let; bolgarske ugotovitve na n = 52 veljavnih odgovorih, od katerih je bilo n = 49 starih 13–17 let in n = 3 nad 18 let; italijanske ugotovitve pa na majhni skupini 4 mladih odraslih oskrbovalcev, predstavljenih le narativno.

4.1.1 Bolgarija

Spodnje ugotovitve temeljijo na vzorcu 43 otrok in mladih, ki so poročali, da redno pomagajo ali skrbijo za nekoga v svoji družini. Med tistimi, ki so navedli starost, so bili anketiranci večinoma stari 13–17 let (n = 39), sodelovalo pa je tudi manjše število starejših anketirancev (n = 3; stari 20, 29 in 30 let). Veljavno število odgovorov se je med vprašanji razlikovalo glede na izpolnjenost postavk. Vzorec je bil pridobljen prek spletnih kanalov in ga je treba razumeti kot indikativnega, ne kot reprezentativnega za mlade oskrbovalce v Bolgariji.

Tema A: Izkušnje s tem, da jim drugi prisluhnejo in kaj pomeni biti slišan. Ugotovitve kažejo, da imajo mladi najpogosteje občutek, da jim drugi prisluhnejo v bližnjih osebnih okoljih, zlasti pri prijateljih in družinskih članih, medtem ko so institucionalna okolja, kot so šole ali javne službe, omenjena redkeje. Izkušnje s participacijo so se precej razlikovale: nekateri udeleženci so poročali, da jih odrasli pogosto poslušajo, drugi pa so menili, da njihova mnenja le včasih jemljejo resno ali da ne vodijo do vidnih sprememb.

Odgovori v odprtih besedilnih poljih so pokazali, da so dejstvo, da so jim drugi prisluhnili tesno povezovali s spoštovanjem, razumevanjem in priznanjem. Mladi so poudarili pomen tega, da odrasli resnično poslušajo, premislijo njihova mnenja in se smiselno odzovejo. Kot je poudaril eden od anketirancev:

> "*Biti slišan pomeni, da ljudje tvoje mnenje jemljejo resno in ga spoštujejo*." (mladi oskrbovalec, Bolgarija)

Tema B: Ovire za participacijo. Anketa je opredelila več ovir, ki vplivajo na participacijo. Mladi so navajali pomanjkanje časa, utrujenost, čustveni pritisk in težave pri usklajevanju participacije z vsakodnevnimi odgovornostmi. Nekateri udeleženci so izrazili tudi negotovost, ali bi jih odrasli zares poslušali oziroma ali bi participacija privedla do konkretnega izida.

Ugotovitve dodatno kažejo, da lahko oskrbovalne odgovornosti same pri nekaterih mladih zmanjšajo priložnosti za participacijo, zlasti kadar dejavnosti zahtevajo čas, potovanje ali trajnejšo vključenost.

Tema C: Prednostni načini participacije in vključevanja. Udeleženci so na splošno dajali prednost prožnim in neobremenjujočim oblikam participacije. Spletna participacija, krajše dejavnosti in priložnosti, vključene v šolsko okolje, so se izkazale za posebej pomembne. Nekateri anketiranci so imeli raje tudi participacijo skupaj z vrstniki v podobnih položajih, kar kaže na pomen podpornih in neobsojajočih okolij.

Številni anketiranci so izrazili zanimanje za prihodnje priložnosti za participacijo, čeprav je velik delež izbral ‘morda’ namesto odločnega ‘da’, kar kaže na določeno previdnost ali negotovost glede participacije.

Tema D: Varnost, zaupanje in podpore. Varnost, zaupanje in čustvena podpora so se izkazali za osrednje pogoje za smiselno participacijo. Anketiranci so poudarili pomen zaupnosti, spoštljive obravnave in čustvene varnosti. Najpogosteje izražena potreba po podpori je bila imeti nekoga zaupanja vrednega, s katerim se lahko pogovorijo in od katerega lahko prejmejo čustveno podporo. Mladi so cenili tudi odrasle, ki razumejo njihov položaj in so prožni glede njihovih okoliščin in odgovornosti.

4.1.2 Flandrija (Belgija)

Spodnje ugotovitve temeljijo na vzorcu 48 otrok in mladih z oskrbovalnimi odgovornostmi, starih 14–18 let, pri čemer se število veljavnh odgovorov po poameznih postavkah giblje od 30 do 47. Vzorec je nagnjen k starostni skupini 14–15 let in je bil pridobljen predvsem prek šol; rezultate je treba razumeti kot indikativne, ne kot reprezentativne.

Tema A: Izkušnje s tem, da jim drugi prisluhnejo in kaj pomeni biti slišan. Večina anketirancev poroča, da ima priložnost deliti svoje mnenje o zadevah, ki jih zadevajo, vendar je izkušnja, da jih jemljejo resno, manj pogosta, saj le manjši delež poroča, da se to dogaja dosledno. Povratne informacije o tem, kaj se zgodi z njihovim prispevkom, so najšibkejši člen: le manjšina pogosto opaža, da se po deljenju mnenja kaj spremeni; približno polovica prejme občasno povratno informacijo, kot je priznanje njihovih občutkov; približno tretjina ni prepričana, ali njihov prispevek sploh kaj vpliva; nekaj pa jih poroča, da povratnih informacij ne prejmejo. Na vprašanje, kaj zanje pomeni ‘biti slišan’, anketiranci to dosledno opisujejo kot resnično pozornost in nadaljnje ukrepanje, ne zgolj kot posvetovanje.

> “*Da ljudje resnično poslušajo z vso pozornostjo, ne le z enim ušesom, in ukrepajo, ko izpostavim problem*.” (mladi oskrbovalec, Flandrija)

V odprtih odgovorih anketiranci jasno razlikujejo med tem, da jih nekdo posluša, in tem, da so zares slišani; slednje zahteva, da se njihov prispevek zapomni, vzame resno in vidno upošteva. Več jih poudarja, da biti slišan pomeni tudi možnost izraziti še ne povsem izoblikovana stališča, ne da bi bili zaradi tega obsojani. En anketiranec je izrecno razlikoval med empatijo in pomilovanjem ter opisal, da biti slišan pomeni priznanje in empatijo, vendar ne na način, ki bi v osebi vzbujal občutek pomilovanja; to opominja, da smiselna participacija zahteva, da se mlade oskrbovalce obravnava kot dejavne akterje, ne kot predmet skrbi. Ko so bili vprašani, kje se počutijo poslušane, so anketiranci najpogosteje navedli prijatelje ter dom oziroma družino; prostočasne dejavnosti in skupine je navedla približno polovica; šolo ter oskrbovalne ali podporne storitve pa približno štiri od desetih. Vsak anketiranec je navedel vsaj eno okolje, kjer se počuti slišanega.

Tema B: Ovire za participacijo. Na vprašanje, kaj otežuje sodelovanje, sta bili najpogosteje navedeni oviri utrujenost oziroma preobremenjenost misli ter pomanjkanje časa; vsako je navedla približno polovica anketirancev. Strah pred obsojanjem ali tem, da jih ne bi jemali resno, ter nelagodje pri izražanju je navedla približno tretjina. Časovna neskladja in skrbi glede zasebnosti domačih okoliščin so bili omenjeni redkeje. Ločeno vprašanje je spraševalo, ali oskrbovalna vloga sama otežuje participacijo: večina je odgovorila ‘ne’, manjšina ‘včasih’, le nekaj pa ‘pogosto’. Te podatke je treba brati previdno: anketiranci, ki so se strinjali z izpolnitvijo ankete o participaciji, po definiciji že do neke mere sodelujejo, zato večina, ki poroča, da oskrba ni ovira, pove več o tem, koga je anketa dosegla, kot o širši populaciji. Odprti odgovori so osvetlili čustveno razsežnost, z opisi posmehovanja ob neuspehu, občutka prezrtosti, kadar niso v celoti poslušani, in osebne negotovosti pri izražanju. Skupaj ti odgovori kažejo na tri pogoje za zasnovo vključevanja: prožen časovni okvir, čustveno varnost in pozornost do zasebnosti domače situacije.

Tema C: Prednostni načini participacije in vključevanja. Na vprašanje, kako bi najraje delili svoja mnenja, so anketiranci izrazili jasne preference. Najvišje je bila ocenjena anonimnost, sledili so spletni kanali in, redkeje, ustvarjalni formati. Glede okolja so bili najbolj zaželeni vrstniški formati: skupine z drugimi v podobnem položaju, majhne skupine posebej za mlade oskrbovalce ter dejavnosti, v katere so že vključeni v prostem času. Šolska okolja, kratka srečanja in svetovalne skupine, ki prispevajo k odločanju odraslih, je izbralo manj anketirancev. Na vprašanje, kaj bi participacijo naredilo vredno truda, so anketiranci najpogosteje izpostavili občutek spoštovanja in resne obravnave, občutek, da njihovo mnenje res šteje, ter to, da se nekaj dejansko spremeni. Prejem povratnih informacij o tem, kaj se je zgodilo z njihovim prispevkom, je bil redkeje izbran kot glavna preferenca.

Tema D: Pogoji varnosti, zaupanja in podpore. Na vprašanje, kakšna podpora bi jim pomagala sodelovati, so anketiranci najpogosteje izpostavili zasebnost in zaupnost, čustveno podporo zaupanja vredne osebe, prožen časovni okvir ter odrasle, ki razumejo njihov položaj. Na vprašanje, kako pogosto bi bila participacija realno mogoča, jih je približno polovica odgovorila 'občasno, kadar se prilega mojemu življenju', približno četrtina 'odvisno od tega, kaj se v tistem trenutku dogaja v mojem življenju', podoben delež 'enkrat, kot enkratna dejavnost', le en anketiranec pa je navedel, da bi lahko sodeloval redno. Le majhna manjšina anketirancev bi se lahko zavezala čemur koli, kar presega občasno ali situacijsko participacijo, kar kaže, da formati, ki predpostavljajo rednost ali stalno zavezanost, morda niso usklajeni s tem, kako mladi oskrbovalci doživljajo svoj razpoložljivi čas in energijo.

4.1.3 Italija

Za Italijo podatki, zbrani z vprašalniki, ki so jih izpolnili mladi oskrbovalci, kažejo, da so kraji, kjer se mladi počutijo najbolj slišane, predvsem mladinske skupine in krog prijateljev. Poleg tega 3 od 4 anketirancev menijo, da so njihova mnenja poslušana in jemana resno tudi v družinskem kontekstu. Le 1 od 4 anketirancev je šolo navedel kot prostor, kjer se počuti poslušanega in kjer so njegova mnenja cenjena.

> "*Zame biti poslušan pomeni biti v okolju, polnem ljudi, ki me spoštujejo in se odzovejo na to, kar povem. Pogosto se lahko tisti, ki delijo pomembne izkušnje, počutijo nelagodno, ko se soočijo z molkom drugih*." (mladi oskrbovalec, Italija)

Med ovirami za participacijo so: pomanjkanje časa in utrujenost, želja ohraniti družinsko situacijo zasebno zaradi strahu pred sodbo drugih ter potreba po več informacijah in podpori.

> "*Pogosto je težko usklajevati svoje osebne potrebe (študij, delo, odnose) s potrebami družine. Vse drugo postane dodatno breme, ki mu je težko nameniti čas. Poleg tega menim, da je za globoko deljenje treba ustvariti določeno vzdušje, v katerem se ljudje počutijo poslušane in razumljene*." (mladi oskrbovalec, Italija)

Zbrani podatki jasno kažejo, da mladi oskrbovalci svoja mnenja najraje delijo z drugimi mladimi v podobnem položaju, bodisi v majhnih skupinah, kjer drugi mladi razumejo, kaj pomeni skrbeti za nekoga, bodisi v mladinskih skupinah. Le malo udeležencev je navedlo, da bi raje sodelovali anonimno, prek kratkih srečanj ali dejavnosti, prek skupine, ki svetuje odraslim, ali na ustvarjalen način. Glede pogostosti sta dva anketiranca izbrala občasno vključevanje, drugi pa ponavljajoče se ali prilagodljive dejavnosti glede na situacijo in trenutek.

Zanimivo je, da so vsi vključeni mladi oskrbovalci poudarili, da sta za vzdrževanje participacije potrebna čustvena podpora in prisotnost osebe, ki ji lahko zaupajo in s katero se lahko pogovorijo. V dveh primerih so dodali, da so bistveni tudi odrasli, ki jih razumejo in so lahko prožni, ter spoštovanje zasebnosti in zaupnosti.

4.2 Ključna spoznanja družin (G2)

Ugotovitve so razdeljene na splošni del in teme A–C. Vsi trije nacionalni vzorci družin so majhni (Flandrija n = 6; Bolgarija 17 zbranih, manj veljavnih po postavkah; Italija n = 7); ugotovitve so predstavljene narativno ter so ilustrativne, ne reprezentativne.

4.2.1 Bolgarija

Ugotovitve ankete za družine je zaradi omejenega števila v celoti izpolnjenih odgovorov pri nekaterih vprašanjih treba razlagati previdno. Kljub temu odgovori ponujajo uporabne usmeritve glede stališč družin do participacije in pogojev, ki so pomembni za varno vključevanje.

Družine so na splošno izkazale zavedanje otrokove pravice biti slišan ter odprtost do participacije v posvetovanjih in dejavnostih, ki vključujejo mlade. Odgovori kažejo, da je bila participacija ocenjena pozitivno, kadar je bila smiselna, spoštljiva in prilagojena realnostim družinskega življenja.

Tema A: Glavne skrbi. Glavne skrbi, ki so jih opredelile družine, so bile povezane s čustvenim stresom, preobremenjevanjem mladih z dodatnimi odgovornostmi ter morebitno izpostavljenostjo ali stigmo. Odgovori odražajo zaščitniško držo do otrok in skrb, da participativne dejavnosti ne bi ustvarjale dodatnega pritiska za mlade, ki že obvladujejo oskrbovalne odgovornosti.

Tema B: Pogoji za sprejemljivo participacijo. Participacija je bila ocenjena kot sprejemljivejša, kadar so bile dejavnosti kratke, prožne in prostovoljne. Družine so posebej poudarile pomen, da se mladim omogoči odločanje o tem, ali, kdaj in kako bodo sodelovali. Kot pomembni pogoji so bili prepoznani tudi jasne informacije o namenu participacije, varovala zaupnosti in povratne informacije o rezultatih.

Tema C: Prepoznane potrebe po podpori. Odgovori kažejo na potrebo po podpornih in realističnih participativnih okoljih, prilagojenih družinskim okoliščinam. Prožna organizacija, čustvena varnost in jasno komuniciranje so bili opredeljeni kot pomembni elementi za podporo participaciji.

4.2.2 Flandrija (Belgija)

S samo šest veljavnih družinskih anketirancev po presejanju in z veljavnimi odgovori v razponu od štiri do pet na vprašanje pomeni, da so ugotovitve ilustrativne, ne reprezentativne, in so predstavljene brez frekvenc. Vključeni družinski člani so se na splošno zavedali otrokove pravice biti slišan in so podpirali sodelovanje mladega oskrbovalca v družini v participativnih dejavnostih, čeprav so bila stališča do posvetovanja, posebej glede oskrbovalnih odgovornosti, bolj mešana kot stališča do splošne participacije mladih.

Tema A: Glavne skrbi. Na vprašanje o njihovih skrbeh (n = 4) so vsi štirje anketiranci kot glavno skrb navedli čustveno obremenitev; en anketiranec je izpostavil tudi zasebnost. Dva sta svoje odgovore dodatno pojasnila: eden je opisal mlado hčer, ki nikoli ni poznala ničesar drugega kot svojo oskrbovalno situacijo, in se spraševal, ali lahko svojo izkušnjo presoja glede na kak drug referenčni okvir; drugi pa je bil zaskrbljen, da bi participacija pri otroku odprla vprašanja, ki bi nato ostala brez odgovorov. Oba odgovora kažeta, kaj participacija odpira in ali obstaja podpora za to, kar sledi.

Tema B: Pogoji za sprejemljivo participacijo. Na vprašanje, pod kakšnimi pogoji bi bila participacija sprejemljiva (n = 3), so vsi trije anketiranci navedli možnost mlade osebe, da sama izbere, ali, kdaj in kako bo sodelovala. Jasni dogovori o zasebnosti in dobrobiti so bili omenjeni pri dveh, kratke prožne dejavnosti, vključitev zaupanja vredne odrasle osebe ter jasne informacije o namenu in rezultatih pa vsak pri enem. Omeniti velja, da nihče ni izbral rednih povratnih informacij o tem, kaj se zgodi s prispevki mladih.

Tema C: Potrebe po podpori. Odprti odgovori so izpostavili varno okolje, starosti primerno razlago in kontaktno točko, na katero se lahko mladi obrnejo z vprašanji in po podporo. Družine so izpostavile tudi kontekstualno specifične skrbi, vključno z vprašanji o tem, kako se obravnava soglasje v ločenih družinah, kjer je morda potrebno soglasje obeh staršev, ter potrebo po večjem razumevanju šol in oskrbovalnih storitev do otrok z oskrbovalnimi odgovornostmi.

> "*Varno okolje, nekje, kamor se lahko obrnejo s svojimi vprašanji in prejmejo podporo*." (družinski anketiranec, Flandrija)

4.2.3 Italija

Tema A: Glavne skrbi. V Italiji družine najpogosteje izražajo skrbi, povezane z zaupnostjo, časovnim bremenom in čustvenim stresom.

Tema B: Pogoji za sprejemljivo participacijo. Med pogoji, zaradi katerih je participacija sprejemljiva in pozitivna, več kot polovica družinskih članov navaja: kratke in prožne dejavnosti, svobodo izbire mlade osebe, vključitev zaupanja vrednih odraslih ter redne povratne informacije o dogajanju. Poleg tega nekateri poudarjajo potrebo po jasnih informacijah in zagotovilih glede spoštovanja zasebnosti in dobrobiti.

Tema C: Potrebe po podpori. Med prepoznanimi potrebami po podpori so družine izpostavile sprejetost, prožnost, zadržanje sodbe in pozitivne povratne informacije; jasno sporočilo, da participacija ni obveznost, temveč način, kako biti pripravljen in se ne počutiti sam; ter povratne informacije družinam o dejavni participaciji mlade osebe.

> "Mislim, da je pomembno in potrebno mladim dati čas, da se to, kar doživijo v teh skupinah, usede in predela, vendar včasih ni časa in se samo hiti."

4.3 Ključna spoznanja strokovnjakov (G3)

Ugotovitve so razvrščene po temah A–C. Flamske ugotovitve temeljijo na n = 51 anketirancih (veljavnih odgovorov 35-45 po postavkah); bolgarske na n = 27; italijanske pa na n = 13.

4.3.1 Bolgarija

Tema A: Ozaveščenost in izzivi z identifikacijo. Ugotovitve kažejo, da je ozaveščenost o otrocih in mladih z oskrbovalnimi odgovornostmi med strokovnjaki v Bolgariji še vedno omejena. Večina anketirancev je navedla, da koncept pozna le delno, nihče pa ni poročal, da ga zelo dobro pozna. Strokovnjaki so pogosto poudarili, da je prepoznavanje otrok z oskrbovalnimi odgovornostmi zahtevno, saj ti otroci pogosto ostanejo nevidni v šolah in storitvah, se ne samoidentificirajo ali niso prepoznani prek obstoječih institucionalnih postopkov.

Odgovori so tudi pokazali, da koncept mladih oskrbovalcev v Bolgariji še ni formalno vključen v institucionalno prakso. Več strokovnjakov je omenilo odsotnost specifičnih orodij za prepoznavanje, napotitvenih poti ali usklajenih pristopov med sektorji. Kot je poudaril eden od anketirancev:

> "*Otroci z oskrbovalnimi odgovornostmi pogosto ostanejo neopaženi, dokler težave ne postanejo vidne*." (strokovnjak, Bolgarija)

Tema B: Institucionalne ovire. Strokovnjaki so opredelili več institucionalnih ovir, ki omejujejo participacijo. Najpogosteje navedene ovire so pomanjkanje usposabljanja in ozaveščenosti osebja, težave pri prepoznavanju otrok z oskrbovalnimi odgovornostmi, pomanjkanje institucionalne prožnosti, odpor staršev ter omejitve, povezane s časom in energijo otrok. Številni anketiranci so navedli, da so participativni mehanizmi znotraj institucij omejeni ali niso posebej prilagojeni potrebam mladih oskrbovalcev.

Ugotovitve so opozorile tudi na strukturne omejitve, vključno z nezadostnim medinstitucionalnim usklajevanjem in konkurenčnimi strokovnimi prioritetami v šolah in storitvah. Nekateri strokovnjaki so izrazili skrb, da bi participativne dejavnosti lahko nenamerno ustvarile dodaten pritisk na otroke, ki se že soočajo z zahtevnimi družinskimi situacijami.

Tema C: Potrebe po usposabljanju ali krepitvi zmogljivosti. V posvetovanju se je pokazala močna potreba po praktičnem usposabljanju in institucionalni podpori. Strokovnjaki so poudarili potrebo po jasnejših smernicah za prepoznavanje mladih oskrbovalcev, komuniciranje z družinami, varovanje participativnih procesov in prilagajanje participativnih dejavnosti okoliščinam otrok. Prožni šolski pristopi, čustvena podpora, sodelovanje med sektorji in varna participativna okolja so bili opredeljeni kot pomembni pogoji za smiselno participacijo.

4.3.2 Flandrija (Belgija)

Tema A: Ozaveščenost in izzivi z identifikacijo. Poznavanje nizozemskega izraza za mlade oskrbovalce (jonge mantelzorger) je bilo v tem vzorcu visoko (n = 40): približno polovica je poročala, da izraz 'zelo dobro pozna', približno polovica, da ga 'delno pozna', le en anketiranec 'sploh ne'. To najverjetneje odraža način rekrutiranja: doseganje prek partnerskih mrež, ki so že vključene v podporno delo z mladimi oskrbovalci, in ne sistemske strokovne ozaveščenosti. Poznavanje pa se ni prevedlo v sistematično prepoznavanje: le približno četrtina anketirancev je bila prepričana, da trenutno dela z mladimi oskrbovalci, podoben delež jih je morebitne mlade oskrbovalce prepoznal po lastni strokovni presoji in ne po formalnem mehanizmu, več kot tretjina pa je poročala, da s to skupino sploh ne dela. Odprti odgovori so poudarili, da se mladi oskrbovalci redko poistovetijo z izrazom, da njihova situacija navadno pride na dan le naključno in da so mladi oskrbovalci, kadar se to zgodi, pogosto zadržani pri razkrivanju iz strahu, da bi to izvedeli njihovi starši.

> *"Mladi oskrbovalci ostajajo pod radarjem, vendar so signali prisotni v številnih okoljih - od mladinskih storitev do varstva otrok - za tiste, ki vedo, na kaj morajo biti pozorni."* (strokovnjak, Flandrija)

Tema B: Institucionalne ovire. Najpogosteje navedena ovira je bila težava prepoznavanja mladih oskrbovalcev v prvi vrsti, kar je navedla velika večina anketirancev. Sledile so omejitve časa in energije mladih oseb, nato organizacijske zmogljivostne omejitve in pomanjkanje usposabljanja osebja. Odpor staršev, šibki mehanizmi spremljanja, institucionalna togost, skrbi glede čustvenega bremena in skrbi glede varovanja so bili navedeni redkeje in so bili sekundarni. V odprtih odgovorih so bila izpostavljena etična tveganja vzbujanja lažnega upanja, strukturna slepa pega, kjer se pozornost usmerja v podporo dobrobiti, ne pa v praktične posledice oskrbe, ter posebna nevidnost družin, prizadetih zaradi zasvojenosti. Približno polovica

anketirancev je poročala, da njihove organizacije mladih oskrbovalcev trenutno ne vključujejo v noben participativni mehanizem, večina preostalih pa jih vključuje le občasno, in nekaj pa redno.

Tema C: Potrebe po usposabljanju in zmogljivostih. Le manjšina anketirancev se je počutila popolnoma opremljeno za podporo participaciji mladih oskrbovalcev; približno polovica delno, manjše število pa sploh ne. Najpogosteje zahtevane oblike podpore so bile praktične smernice ali orodja, kar je navedla velika večina, sledili so dodatni čas ali viri, usposabljanje za prepoznavanje in podporo mladim oskrbovalcem ter priložnosti za izmenjavo prakse z drugimi strokovnjaki; institucionalni mandat je bil naveden redkeje. Na vprašanje, kaj bi participacijo naredilo smiselno in ne simbolično, se je približno polovica anketirancev strinjala glede povratnih informacij mladim o tem, kaj se je zgodilo z njihovimi prispevki (vključno z iskrenim komuniciranjem, kadar ideje niso izvedljive), deljene moči odločanja in oprijemljivih rezultatov. Na vprašanje o realističnih okoljih so anketiranci izpostavili širok nabor kanalov, najpogosteje vrstniške ali izkustvene skupine in šolske mehanizme, pa tudi neformalne pobude manjšega obsega, zdravstvene in socialne storitve ter mladinske ali lokalne organizacije. Ta razpon kaže, da je participacija izvedljiva prek več obstoječih kanalov in ne zahteva nujno ločene namenske strukture.

4.3.3 Italija

V Italiji se strokovnjaki, vključeni v posvetovanje, na splošno zavedajo pojava mladih z oskrbovalnimi odgovornostmi, hkrati pa izpostavljajo splošno težavo prepoznavanja mladih oskrbovalcev zaradi njihove nevidnosti.

> *"Prisotnost mladih oskrbovalcev se razkriva šele v zadnjem času, zato gre za novo realnost, ki je zagotovo v pozornosti institucij."*

Strokovnjaki so poročali, da glavne ovire za vključevanje mladih oskrbovalcev vključujejo težave pri njihovem prepoznavanju (11/12) ter pomanjkanje usposabljanja in ozaveščenosti osebja (9/12); dodatne ovire so institucionalna togost, skrbi glede varstva podatkov, pomanjkanje mehanizmov nadaljnjega spremljanja in povratnih informacij ter v nekaterih primerih odpor staršev.

Skoraj vsi strokovnjaki so prepoznali potrebo po smernicah in praktičnih orodjih (11/12) ter priložnostih za izmenjavo dobrih praks z drugimi strokovnjaki. Nadaljnje potrebe vključujejo usposabljanje za prepoznavanje in podporo mladim oskrbovalcem, institucionalno podporo in jasne mandate ter, nazadnje, ter dodatni čas in vire.

> *"Realnost majhnih provincialnih mest je še vedno večinoma skrita in premalo prepoznana, zlasti med strokovnjaki, ki delajo zunaj socialnih služb (učitelji, zdravniki, prostovoljci itd.). Ta razkorak z bolj urbaniziranimi območji je zelo izrazit. Koristno bi bilo organizirati večstrokovna srečanja na lokalni ravni za ozaveščanje."*

4.4 Spoznanja institucionalnih deležnikov in oblikovalcev politik

Ugotovitve izhajajo iz majhnega števila intervjujev po državah (Bolgarija 2; Flandrija 1; Italija 2). Intervjuji zato ne predstavljajo reprezentativnega vzorca institucionalnih pogledov, temveč ponujajo strokovno in kontekstualno umestitev ugotovitev ter dopolnjujejo glasove mladih oskrbovalcev, družin in strokovnjakov.

4.4.1 Bolgarija

Intervjuvani deležniki so opisali obstoj splošnih mehanizmov otroške in mladinske participacije na občinski ravni, vključno s šolskimi dejavnostmi, mladinskimi pobudami in občasnimi posvetovalnimi procesi z mladimi. Vendar te strukture niso posebej prilagojene otrokom in mladim z oskrbovalnimi odgovornostmi, ki v lokalnih participativnih okvirih niso formalno prepoznani kot posebna skupina.

Oba intervjuvanca sta izpostavila omejeno institucionalno ozaveščenost glede otrok z oskrbovalnimi odgovornostmi in odsotnost posebnih mehanizmov za njihovo prepoznavanje ali podporo. Participativne strukture so bile opisane kot razmeroma splošne in neprilagojene praktičnim in čustvenim omejitvam, ki lahko vplivajo na mlade oskrbovalce. Kot izziv je bila opredeljena tudi omejena koordinacija med izobraževalnim, socialnim in zdravstvenim sektorjem.

Deležniki so šole prepoznali kot eno najpomembnejših vstopnih točk za izboljšanje prepoznavanja in participacije. Dodatne opredeljene priložnosti so vključevale ozaveščanje strokovnjakov, močnejše sodelovanje z organizacijami civilne družbe ter vključevanje participativnih dejavnosti v obstoječe lokalne mladinske in izobraževalne pobude. Prožnost, prostovoljna participacija in varna participativna okolja so bili poudarjeni kot pomembni pogoji za prihodnji razvoj.

4.4.2 Flandrija (Belgija)

Ugotovitve izhajajo iz enega poglobljenega intervjuja s flamsko komisarko za otrokove pravice. Komisarka je Flandrijo opisala kot okolje z dobro razvito infrastrukturo otroške in mladinske participacije, pri čemer je omenila Flamski svet učencev, Flamski mladinski svet in občinske mladinske svete, vendar je opozorila, da nobena od teh struktur trenutno mladih oskrbovalcev ne obravnava kot posebne skupine. Po njenem mnenju je njihova odsotnost verjetneje problem vidnosti kot dokaz, da so njihove potrebe zadovoljene drugje. Opozorila je na tri področja za izboljšanje: možen primanjkljaj znanja v izobraževalnih in zdravstvenih okoljih, kjer osebje morda ne prepozna oskrbovalnih vlog v ozadju zamujanja ali neopravljenih šolskih obveznosti; omejeno uporabo presoje vpliva na otroka (kindtoets) v lokalni socialni politiki; ter vprašanje, ali obstaja tveganje, da se glasovi mladih oskrbovalcev razredčijo znotraj širokih participativnih struktur, kar je predstavila kot vredno nadaljnje raziskave, ne kot že ugotovljeno dejstvo.

Glede vstopnih točk je videla potencial v partnerstvih med ZoJong! in obstoječimi flamskimi mladinskimi strukturami, okrepljeni presoji z vidika otroka (kindtoets) ter šolskih ali bolnišničnih delovnih skupinah. Hkrati je izrecno poudarila, da vključevanje mladih oskrbovalcev v obstoječe strukture samo po sebi morda ne zadostuje, pri čemer je kot referenčni model za namenski participativni prostor navedla Cachet, vrstniško vodeno organizacijo za mlade z izkušnjo mladinskega varstva: povezovanje mladih s skupnimi izkušnjami je samo po sebi opolnomočujoče, strukturna organiziranost pa njihovim glasovom daje trajnost. Da bi bila participacija smiselna in ne zgolj tokenistična, je poudarila vključevanje mladih v opredeljevanje namena in formata že od začetka, jasna osnovna pravila glede varnosti in zaupnosti, zaupanja vredno kontaktno osebo, ki je na voljo med participativnimi trenutki in po njih, ter formate, ki dopuščajo neformalnost in veselje. Predlagala je, naj se participativne dejavnosti utemeljijo v konkretnih pravicah iz Konvencije o otrokovih pravicah (CRC), zlasti v 12. členu (pravica biti slišan), 28. členu (izobraževanje) in 31. členu (počitek, prosti čas in igra), skupaj s pravico do zdravja (24. člen), kot vstopnih točkah in jasnih izhodiščih za otroke in mlade z oskrbovalnimi odgovornostmi.

4.4.3 Italija

Med najpomembnejšimi izkušnjami je Regionalna skupščina dečkov in deklic - projekt za uresničevanje participacije. Mladoletniki (mlajši od 18 let) se lahko vključijo prek javnega razpisa. Specifičnih vprašanj za mlade oskrbovalce ni, vendar so nekateri navedli, da imajo oskrbovalne odgovornosti, čeprav jih nekateri morda ne priznajo, ker se jih ne zavedajo ali se jih sramujejo. Participativni proces si prizadeva zagotoviti največjo raznolikost in reprezentativnost. Rezerviranih mest za posamezne kategorije ni in tudi niso načrtovana, vendar se skrbi, da so vsi vključeni čim bolj. Intervjuvanci upajo, da se bo sodelovanje, ki že poteka s projektom OUR VOICES, nadaljevalo in služilo kot spodbuda za prihodnje pobude.

Poleg tega lokalni zdravstveni organ sledi priporočilom Regionalnih priporočil, vendar je za njihovo konkretizacijo za vsako od sedmih okrožij province Modena vzpostavil dva referenta, namenjena oskrbovalcem (enega iz socialnega in enega iz zdravstvenega sektorja). Cilj njihovega sistematičnega dela je ustvariti mrežo med storitvami, da bi mladim oskrbovalcem po regiji zagotavljali dosledno ponudbo, usposobili izvajalce za boljše prepoznavanje in podporo mladim oskrbovalcem ter izvajali kulturno ozaveščanje in participativne dejavnosti. V zadnjih treh letih se je začel proces sodelovanja z regionalnim šolskim uradom, ki izvaja projekt za večjo vidnost mladih oskrbovalcev. Projekt je potekal v več fazah: začetni program usposabljanja za učitelje in strokovnjake, ki delajo v šolah, za ozaveščanje o temi in zagotavljanje več orodij; vzpostavitev poštnega seznama za strokovnjake, za izmenjevo informacij in se mreženje; ter vključitev predstavnikov dijaških svetov iz različnih srednjih šol v soustvarjanje dejavnosti in programov po meri z mladimi (filmske projekcije, razprave, šolske skupščine, intervencije v posameznih razredih itd.).

5. Presečne teme in meddržavna analiza

Ta razdelek deluje na dveh ravneh. Razdelek 5.1 združuje presečne teme, ki so se pojavile v štirih skupinah deležnikov znotraj vsake države, ter opredeljuje vzorce, ki so se ponavljali ne glede na to, kdo sodeloval v posvetovanju. Razdelek 5.2 nato preide na meddržavno raven, kjer opredeli vzorce in razhajanja med tremi posvetovanji na ravni držav ter izlušči ključna načela, ki bodo prispevala k Okviru za vključevanje (D3.2) in pilotnim mehanizmom participacije, ki bodo lokalno preizkušeni v okviru T3.3.

5.1 Presečne teme znotraj posamezne države

5.1.1 Bolgarija

Ponavljajoča tema v bolgarskem posvetovanju je bila **omejena vidnost in prepoznavanje otrok ter mladih z oskrbovalnimi odgovornostmi.** Strokovnjaki so pogosto poročali o težavah pri prepoznavanju takih otrok v šolah in storitvah, medtem ko so deležniki na ravni politik opozorili, da mladi oskrbovalci trenutno niso prepoznani kot posebna skupina v lokalnih participativnih strukturah. Ugotovitve so pokazale tudi, da mnogi mladi sami niso poznali terminologije in so se lažje odzvali na opisne razlage oskrbovalnih odgovornosti.

Druga presečna tema se je nanašala na **pomen prožnih in realističnih formatov participacije**. Mladi so izražali preference za krajše, prožne in šolsko umeščene priložnosti za participacijo, družine pa so poudarjale, da mora participacija ostati prostovoljna in prilagojena družinskim okoliščinam. Strokovnjaki so prav tako poudarjali pomen prožnih institucionalnih pristopov.

Čustvena varnost, zaupanje in zaupnost so se pojavili v več skupinah deležnikov. Mladi so poudarili pomen čustvene podpore, zaupnosti in spoštljive obravnave, družine pa so izpostavljale skrbi, povezane s čustvenim stresom, preobremenitvijo in morebitno stigmo.

Nazadnje je več skupin poudarilo pomen p**articipacije, ki vodi v resnično poslušanje in povratne informacije.** Mladi so posebej izpostavili, da 'biti slišan' pomeni, da odrasli njihova mnenja jemljejo resno in se smiselno odzovejo na to, kar delijo.

5.1.2 Flandrija (Belgija)

Spodaj opisani vzorci izhajajo iz posvetovanj, izvedenih v Flandriji, in jih je treba brati ob upoštevanju njihovih omejitev: vzorci so majhni in nereprezentativni, ugotovitve pa odražajo poglede mladih oskrbovalcev, družin in strokovnjakov, ki so bili dosegljivi prek obstoječih mrež. So indikativne, ne dokončne.

Najbolj dosledna ugotovitev je **omejena vidnost**. Strokovnjaki prepoznavanje navajajo kot prevladujočo oviro za vključevanje, družine potrjujejo, da oskrbovalna vloga običajno ostaja neopažena v šolah in storitvah, komisarka za otrokove pravice pa opozarja na skorajšnjo odsotnost mladih oskrbovalcev iz obstoječe flamske participativne infrastrukture. Drugi vzorec zadeva **razkorak med tem, da so vprašani, in tem, da so sliša**ni: mladi oskrbovalci poročajo, da dobijo priložnosti za govor pogosteje, kot se počutijo resnično poslušane, in le redko vidijo, da njihov prispevek vodi do vidnih sprememb, medtem ko strokovnjaki opozarjajo na ustrezno odsotnost povratnih zank in mehanizmov nadaljnjega spremljanja. Tretjič, **pogoji, zaradi katerih bi se participacija zdela varna in vredna**, se med vsemi skupinami zbližujejo okoli istih elementov: zasebnost ali anonimnost, prožni in neobremenjujoči formati, vrstniška ali zaupanja vredna okolja ter prisotnost zaupanja vredne odrasle osebe. Nazadnje posvetovanje izpostavlja strukturno napetost, ki jo bo morala pilotna faza obravnavati: ali je vključevanje mladih oskrbovalcev v obstoječe flamske participativne strukture zadostno ali pa je namenski prostor predpogoj, da se njihovi glasovi ne razredčijo.

5.1.3 Italija

Na podlagi podatkov za Italijo ugotovljamo, da je regija Emilija-Romanja posebej občutljiva za vprašanje mladih z oskrbovalnimi odgovornostmi. Vendar je **prepoznavanje teh mladih zapleteno**. Pogosto ostanejo neopaženi zaradi pomanjkanja znanja in usposobljenosti strokovnjakov ter zaradi strahu pred sodbo in skrbi glede zasebnosti. Mladi oskrbovalci se pri participaciji **soočajo tudi z ovirami**, pomanjkanje časa, čustveni stres in želja, da družinsko situacijo ohranijo zasebno.

Zato je jasno, da morajo biti **formati participacije mladih oskrbovalcev** prožni, prilagojeni njihovim specifičnim potrebam ter vključevati prisotnost pomembnih odraslih, ki jim lahko zaupajo, ob zagotavljanju zaupnosti in dobrobiti mladih.

Nekateri ukrepi so bili na lokalni in regionalni ravni že vzpostavljeni, vendar je še vedno očitna potreba po izvajanju formaliziranih in strukturnih politik ter praks, ki vključujejo različne institucije na šolskem, socialnem, zdravstvenem in izobraževalnem področju.

5.2 Meddržavna analiza in ključna načela za D3.2

Kljub pomembnim razlikam v nacionalnem kontekstu, ravneh priznanja in sestavi vzorcev posvetovanja v Bolgariji, Flandriji (Belgija) in Italiji se kaže močno zbliževanje okoli več osrednjih tem, ki so neposredno relevantne za zasnovo Okvira za vključevanje OUR VOICES (D3.2) in pilotnih mehanizmov participacije v okviru T3.3.

Prva meddržavna ugotovitev zadeva nadaljnjo **nevidnost** otrok in mladih z oskrbovalnimi odgovornostmi v obstoječih strukturah otroške in mladinske participacije. Vse tri države poročajo o obstoju splošnih participativnih mehanizmov za otroke in mlade, vključno s šolskimi sveti, mladinskimi skupinami, občinskimi participativnimi pobudami in posvetovalnimi procesi. Vendar se zdi, da nobena od teh struktur trenutno sistematično ne prepoznava ali vključuje mladih oskrbovalcev kot posebne skupine, katerih participacija bi lahko zahtevala prilagojene pristope ali dodatno podporo. Ta vzorec je opazen tako v državah, kjer je koncept mladih oskrbovalcev še večinoma nepoznan (Bolgarija), kot v kontekstih, kjer se je politično priznanje šele začenja pojavljativ Flandriji (Belgija) in Emiliji-Romanji (Italija). V vseh državah so strokovnjaki težave pri prepoznavanju mladih oskrbovalcev dosledno opredelili kot eno glavnih ovir za participacijo.

Druga pomembna točka zbliževanja zadeva **razliko med povabilom k sodelovanju in tem, da so mladi dejansko slišani**. V vseh treh državah so mladi oskrbovalci smiselno participacijo opisovali ne le kot to, da jih vprašajo za mnenje, temveč kot to, da so poslušani resno, spoštljivo in na načine, ki prinesejo vidne posledice ali nadaljnje ukrepanje. Ugotovitve kažejo, da zgolj posvetovalni pristopi brez vidnega nadaljnjega spremljanja tvegajo spodkopavanje zaupanja in pripravljenosti za vključevanje. Mladi oskrbovalci so smiselno participacijo večkrat povezali z odraslimi, ki resnično namenijo pozornost, si zapomnijo, kar je bilo povedano, in pokažejo, da ima prispevek vrednost. Tudi strokovnjaki in institucionalni deležniki so poudarili pomen mehanizmov povratnih informacij, vidnih rezultatov in izogibanja tokenistični participaciji.

Tretjič, posvetovanja dosledno kažejo na **participativne mehanizme, ki so prožni, neobremenjujoči in prilagojeni realnosti oskrbovalnih odgovornosti**. Mladi oskrbovalci so v vseh državah kot pomembne ovire navajali pomanjkanje časa, utrujenost, čustveno obremenitev in konkurenčne odgovornosti. Modeli participacije, ki zahtevajo redno prisotnost, dolgoročno zavezanost ali visoko čustveno vlaganje, lahko nenamerno izključijo številne mlade oskrbovalce. Anketiranci v treh državah so izrazili preferenco za priložnosti za participacijo, ki so prilagodljive, po potrebi občasne in se lahko umestijo v vsakdanje življenje. Spletna participacija, krajše dejavnosti in priložnosti, vgrajene v obstoječa okolja, zlasti šole in mladinska okolja, so se izkazale kot pomembni omogočitveni dejavniki.

Četrta ponavljajoča se ugotovitev zadeva pomen **čustvene varnosti, zaupanja in zaupnosti**. Mladi oskrbovalci, družine in strokovnjaki so neodvisno drug od drugega opredelili iste pogoje za sprejemljivo participacijo: varovanje zasebnosti in zaupnosti, prisotnost zaupanja vrednih odraslih, čustveno varna okolja ter spoštljivo facilitacijo. Skrbi glede stigme, izpostavljenosti ali obsojanja so se pojavile v vseh treh državah, čeprav z različno intenzivnostjo. Družine so se participacije pogosto lotile z zaščitniškega vidika in poudarile, da participacija ne sme povečati čustvenega pritiska ali dodati bremen mladim, ki že obvladujejo zahtevne družinske situacije.

Posvetovanja razkrivajo tudi **pomen vrstniških in odnosnih pristopov k participaciji**. V vseh državah je veliko mladih oskrbovalcev izrazilo večje udobje pri sodelovanju z drugimi, ki delijo podobne izkušnje, kot znotraj generičnih struktur mladinske participacije. Ugotovitve kažejo, da lahko namenski ali polnamenski participativni mehanizmi pomagajo zmanjšati izolacijo, normalizirati izkušnje in podpreti krepitev samozavesti. Hkrati so institucionalni deležniki v Flandriji in Italiji poudarili pomen povezovanja takih mehanizmov z obstoječimi strukturami otroške participacije in političnimi kanali, da bi se izognili vzporednim ali izoliranim pristopom.

Drugi meddržavni vzorec zadeva **osrednjo vlogo šol in izobraževalnih okolij**. Čeprav mladi oskrbovalci šol niso vedno doživljali kot krajev, kjer se počutijo slišane, so vse skupine deležnikov šole prepoznale kot eno najbolj realističnih in pomembnih vstopnih točk za prepoznavanje, doseganje in podporo participaciji. To odraža dejstvo, da šole ostajajo eno redkih okolij, kjer je mlade mogoče rutinsko in v velikem obsegu doseči.

Vendar posvetovanja kažejo, da izobraževalna okolja potrebujejo večjo ozaveščenost, prožnost in usposabljanje, če naj participacijo učinkovito podpirajo.

Ugotovitve dodatno kažejo na potrebo po praktični **krepitvi zmogljivosti med strokovnjaki**. V vseh državah so strokovnjaki prosili za jasnejše smernice, orodja in usposabljanje za prepoznavanje mladih oskrbovalcev, komuniciranje z družinami, varovanje participativnih procesov in prilagajanje participativnih pristopov realnostim mladih oskrbovalcev. Institucionalne ovire, kot so pomanjkanje časa, nezadostna koordinacija med sektorji, omejena organizacijska prožnost in negotovost glede odgovornosti, so bile večkrat opredeljene. To kaže, da uspeh participativnih mehanizmov ne bo odvisen le od vključevanja mladih oskrbovalcev, temveč tudi od krepitve strokovnega in institucionalnega okolja.

Hkrati posvetovanja razkrivajo pomembne kontekstualne razlike, ki jim mora Okvir za vključevanje pustiti prostor. Bolgarija je še v zgodnji fazi prepoznavanja in ozaveščanja, kjer sta opisni jezik in uvodno ozaveščevalno delo bistvena. Flandrija predstavlja kontekst z rastočo politično in strokovno ozaveščenostjo, vendar brez sistematične operativne vpetosti ali poti prepoznavanja. Emilija-Romanja v Italiji kaže, kako lahko regionalno priznanje in institucionalna vlaganja ustvarijo bolj strukturirane vstopne točke za participacijo, pri čemer pa ostajajo izzivi glede vidnosti in izvajanja. Okvir za vključevanje bi se zato moral izogniti pretirano togim ali standardiziranim mehanizmom participacije in namesto tega ponuditi prilagodljiva načela, ki lahko delujejo na različnih ravneh priznanja, institucionalne zrelosti in razpoložljivosti virov.

Skupaj posvetovanja kažejo na več ključnih načel za D3.2:

- Mehanizmi participacije naj bodo prožni, nizkopražni in prilagodljivi nihajočim oskrbovalnim odgovornostim in ravnem energije.
- Participacija naj daje prednost čustveni varnosti, zaupnosti, zaupanju in prostovoljnemu vključevanju.
- Mladi oskrbovalci naj bodo sami vključeni v oblikovanje formata, namena in pravil participativnih dejavnosti.
- Participacija naj se izogiba tokenizmu z zagotavljanjem vidnega nadaljnjega ukrepanja, povratnih informacij in realističnih priložnosti za vpliv.
- Kjer je mogoče, naj se vključijo vrstniški pristopi in priložnosti za povezovanje z drugimi v podobnih položajih.
- Šole, mladinska okolja in obstoječe lokalne participativne strukture naj se uporabijo kot vstopne točke, ob priznanju, da so lahko potrebni tudi namenski participativni mehanizmi.
- Strokovnjaki potrebujejo praktična orodja, smernice in mehanizme medsektorskega sodelovanja, da bi participacijo podpirali smiselno.
- Okvir za vključevanje naj ostane prilagodljiv različnim nacionalnim in regionalnim kontekstom, ravnem priznanja in institucionalnim realnostim.

Ta načela predstavljajo most med fazo posvetovanja in naslednjimi stopnjami delovnega sklopa 3. Prispevala bodo k zasnovi Okvira za vključevanje (D3.2) ter k lokalnim pilotnim mehanizmom v okviru T3.3, katerih namen je preizkusiti, kako ta načela delujejo v praksi v različnih nacionalnih in institucionalnih okoljih.

6. Kontekstualni dejavniki, značilni za posamezno državo

Ta razdelek opisuje ključne kontekstualne dejavnike, ki so vplivali na izvedbo posvetovanj z deležniki in razlago njihovih rezultatov. Podaja nujno ozadje o nacionalnih pogojih, ki vplivajo na vidnost, prepoznavanje in participacijo otrok ter mladih z oskrbovalnimi odgovornostmi, ter pomaga pojasniti razlike v dostopu, vključevanju in ugotovitvah med državami. Namen tega razdelka ni ocenjevati nacionalnih sistemov, temveč pojasniti kontekst, v katerem so bila posvetovanja izvedena.

6.1 Bolgarija

V Bolgariji otroci in mladi z oskrbovalnimi odgovornostmi niso formalno priznani kot posebna skupina v zakonodaji, političnih okvirih ali javnih storitvah. Izraz ‘mladi oskrbovalec’ se v institucionalni praksi redko uporablja, trenutno pa ni namenskih nacionalnih podpornih ukrepov, postopkov prepoznavanja ali uradnih statistik, ki bi posebej obravnavali to skupino. Zato je posvetovanje uporabilo opisni pristop, osredotočen na oskrbovalne odgovornosti, namesto da bi se opiralo na formalno terminologijo.

Več kontekstualnih dejavnikov prispeva k nizki vidnosti mladih oskrbovalcev v Bolgariji. Oskrbovalne odgovornosti v družinah se pogosto dojemajo kot zasebna zadeva in lahko ostanejo skrite v gospodinjstvu. Strokovnjaki, ki so sodelovali v posvetovanju, so kot ovire za prepoznavanje izpostavili tudi odsotnost presejalnih mehanizmov, omejeno institucionalno ozaveščenost in šibko koordinacijo med sektorji. Pomanjkanje sistematičnih podatkov dodatno omejuje razumevanje obsega in značilnosti pojava na nacionalni ravni.

Hkrati je Bolgarija postopoma razvila širše strukture otroške in mladinske participacije, zlasti v izobraževalnih okoljih in prek občinskih mladinskih pobud. Ugotovitve posvetovanja kažejo, da šole trenutno predstavljajo eno najdostopnejših in najbolj realističnih vstopnih točk za prepoznavanje in vključevanje otrok z oskrbovalnimi odgovornostmi; razmeroma veliko število mladih anketirancev, doseženih prek šolskega razširjanja, potrjuje pomen izobraževalnih strokovnjakov in šolskih okolij pri omogočanju participacije.

6.2 Flandrija (Belgija)

To poročilo se osredotoča na Flandrijo in ne na Belgijo kot celoto, ker večina področij politik, ki so najpomembnejša za mlade oskrbovalce–mladina, blaginja in izobraževanje, spada v pristojnost Flamske skupnosti, medtem ko sta zdravstvo in dolgotrajna oskrba razdeljena med zvezno raven ter skupnosti in regije. Partner OUR VOICES ZoJong! deluje znotraj tega flamskega konteksta.

V Flandriji se je politična in raziskovalna pozornost do mladih oskrbovalcev v zadnjih letih pomembno povečala. Mladi oskrbovalci so izrecno navedeni kot prednostna skupina v flamskem načrtu politike za oskrbovalce; raziskave, naročene s strani vlade, so kartirale njihov položaj in razširjenost. Te raziskave kažejo, da oskrba med mladimi ni redka: približno vsak peti med starimi 11–18 let živi s članom gospodinjstva, ki ima kronično bolezen ali invalidnost (več kot 119.000 mladostnikov), približno 5 % (okoli 27.000) pa zagotavlja redno oskrbo vsaj štiri ure na teden (Bronselaer et al., 2021).[1] Vzpostavljen je bil tudi letni teden ozaveščanja (Week van de Jonge Mantelzorger). Strokovnjaki, vključeni v to poročilo, so to naraščajočo pozornost splošno priznali in jo ocenili kot pomembno osnovo. Hkrati se ta pozornost še ni prevedla v formalno priznanje mladih oskrbovalcev kot posebne skupine v zakonodaji, sistematične postopke prepoznavanja ali dosledno vpetost v opredelitve storitev in presejalna orodja. Izraz ‘jonge mantelzorger’ se uveljavlja, vendar se ne uporablja enotno po sektorjih, številni mladi pa o sebi ne razmišljajo v teh pojmih, temveč oskrbo doživljajo kot običajen del družinskega življenja in ne kot posebno vlogo.

Ti pogoji so neposredno oblikovali posvetovanje. Ker ni institucionalnih napotitvenih poti, prek katerih bi bili mladi oskrbovalci rutinsko znani storitvam, je rekrutiranje potekalo prek lastnih mrež ZoJong! ter sekundarnega širjenja prek šol, mladinskega dela, socialnih in družinskih storitev ter zdravstvenih stikov. Gradiva za nagovarjanje so opisovala konkretne oskrbovalne odgovornosti in naloge, ne pa oznako ‘mladi oskrbovalec’. Ugotovitve je zato najbolje razumeti kot kvalitativno podlago od spodaj navzgor za zasnovo pilotov, ne kot reprezentativen prikaz širše krajine.

6.3 Italija

Trenutni italijanski zakon o oskrbovalcih (zakon št. 205/2017) je starostno nevtralen, zato italijanski pravni sistem implicitno predvideva, da so oskrbovalci lahko tako mladoletniki kot odrasli. Vendar bi trenutni zakonodajni predlog oskrbovalca opredelil le kot polnoletno osebo (nad 18 let) in uvedel pojem študent oskrbovalec.

Položaj na regionalni ravni se zelo razlikuje: od 20 regij jih ima le 13 zakonodajo, namenjeno oskrbovalcem. Med njimi le dve priznavata mlade oskrbovalce (Emilija-Romanja in Lacij), nadaljnje tri pa priznavajo študente oskrbovalce (Furlanija - Julijska krajina, Lombardija in Sardinija). Priznana opredelitev ‘mladih oskrbovalcev’ se med Emilijo-Romanjo in Lacijem bistveno razlikuje: prva priznava mladoletnike in mlade odrasle do 24. leta starosti, druga pa vključuje mlade med 16. in 28. letom ter mlade oskrbovalce izenačuje s študenti oskrbovalci. Regija Emilija-Romanja uradno spodbuja prepoznavanje potreb vseh mladih oskrbovalcev, da bi jih podprla.

[1] Bronselaer, J., Pickery, J., Vandezande, V., Dierckens, M., Delaruelle, K. & Demeyer, B. (2021). Je bent jong en … je zorgt: Aantal, profiel, taakopname, welzijn en gezondheid van jonge mantelzorgers becijferd. Brussel: Departement Welzijn, Volksgezondheid en Gezin. om die voetnoot toe te voegen als het rapport eerst in het engels

To poročilo se osredotoča na podatke, zbrane v regiji Emilija-Romanja, ki je že dolgo pozorna in občutljiva za prepoznavanje ter participacijo mladih z oskrbovalnimi odgovornostmi. Kljub temu prepoznavanje mladih oskrbovalcev ni enostavno ali takojšnje: mladi se pogosto ne prepoznajo v tej vlogi, bodisi ker jih je sram ali ne želijo biti obsojani zaradi družinske situacije, ker strokovnjaki niso ustrezno usposobljeni ali ker namenskih participativnih mehanizmov še ni. Na lokalni in regionalni ravni obstaja več pomembnih izkušenj, vendar je še vedno potrebno delo, da bodo mladi oskrbovalci prepoznani, podprti, cenjeni in dejavno vključeni v odločitve, ki jih zadevajo.

7. Ključna sporočila za Okvir za vključevanje WP3 in sklep

Naslednja opažanja temeljijo na ugotovitvah posvetovanja in so ponujena kot možne usmeritve za zasnovo Okvira za vključevanje (D3.2) ter pilotnih mehanizmov participacije (T3.3). Zaradi majhnih in nereprezentativnih vzorcev jih je treba razumeti kot indikativna, ne dokončna. Najprej so predstavljena državno specifična sporočila, nato skupna sklepna pripoved.

7.1 Državno specifična sporočila

7.1.1 Bolgarija

- Piloti v Bolgariji naj upoštevajo šolska in občinska okolja otroške in mladinske participacije, saj so se šole in občinske mladinske pobude izkazale kot najdostopnejše in najbolj realističnime vstopne točke za doseganje otrok in mladih z oskrbovalnimi odgovornostmi.
- Piloti naj se ne opirajo izključno na izraz ‘mladi oskrbovalec’, ker številni udeleženci terminologije niso poznali in so se lažje odzvali na opisne razlage oskrbovalnih odgovornosti.
- Piloti naj dajejo prednost prožnim in neobremenjujočim formatom participacije, ker so mladi in družine izpostavili časovne omejitve, čustveni pritisk in potrebo po prilagajanju participacije družinskim realnostim.
- Piloti naj vključujejo močne zaščitne ukrepe, zaupnost in čustveno podporo, ker so se varnost, zaupanje in spoštljiva obravnava dosledno izkazali kot pomembni pogoji v vseh skupinah deležnikov.
- Piloti naj vključujejo komponente ozaveščanja in usposabljanja za strokovnjake, ker je posvetovanje razkrilo omejeno institucionalno ozaveščenost in pomembne težave pri prepoznavanju otrok z oskrbovalnimi odgovornostmi v obstoječih sistemih.

7.1.2 Flandrija (Belgija)

- Težave pri prepoznavanju mladih oskrbovalcev so bile najpogosteje navedena strokovna ovira, številni mladi pa oznake sami ne uporabljajo. Preden bodo piloti lahko smiselno rekrutirali udeležence, bo morda treba vzpostaviti senzibilizacijo v šolah, med svetovalnimi delavci za učence, v socialnih in blaginjskih službah ter mladinskem delu, pa tudi pripraviti gradiva za nagovarjanje, osredotočena na oskrbovalne naloge in ne na terminologijo.
- Participacija se mora zdeti resnična, ne zgolj performativna. Mladi oskrbovalci so biti slišan opisali kot občutek spoštovanja, vedenje, da njihovo mnenje resnično šteje, in, kjer je mogoče, kot to, da vidijo spremembo; eden je izrecno razlikoval med empatijo in pomilovanjem. Piloti naj bodo od začetka jasni in pošteni glede tega, čemu je participacija namenjena in kaj se lahko realno spremeni.
- Anonimni, vrstniški in nizkoobveznostni formati bodo verjetno delovali bolje. Anonimnost je bila najbolj zaželen način sodelovanja, sledili so spletni kanali in vrstniška okolja; večina anketirancev se je lahko zavezala le občasno. Formati, ki predpostavljajo rednost ali stabilen urnik, lahko strukturno izključijo tiste z najtežjimi oskrbovalnimi odgovornostmi.
- Varnost je zahteva zasnove, ne dodatek. Čustvene ovire, kot sta strah pred obsojanjem in nelagodje pri izražanju, so bile med najpogosteje navedenimi ovirami, zasebnost in zaupanja vredna oseba pa med najpogosteje navedenimi pogoji. Varovanje naj bo v pilotno zasnovo vgrajeno že od začetka.
- Obstoječe strukture ponujajo vstopne točke, toda vprašanje, ali zadostujejo, ostaja odprto. Strokovnjaki so participacijo videli kot izvedljivo v več obstoječih okoljih; komisarka je predlagala, da vključevanje mladih oskrbovalcev v široke strukture morda ne zadostuje, in opozorila na namenski vrstniško vodeni prostor kot dopolnilni model. Piloti bi lahko koristno preizkusili obe smeri. Na pravicah utemeljeno

uokvirjanje, zasidrano v konkretnih pravicah iz Konvencije o otrokovih pravicah, lahko pomaga odpreti tudi institucionalna vrata.

7.1.3 Italija

- Čeprav na regionalni ravni obstaja zakonodajno priznanje, je to nedavno, konkretne, formalizirane in strukturne aktivnosti, ki zahtevajo sodelovanje vseh vključenih akterjev, pa je še treba vzpostaviti.
- Da bi mladim omogočili, da se njihov glas sliši, naj piloti ustvarijo prožne, prilagodljive in vključujoče participativne mehanizme, v katerih so mladi dejavni udeleženci, vrstniška izmenjava osrednja, na voljo podpora zaupanja vrednih odraslih, spoštovanje zasebnosti in dobrobiti mladih pa dosledno zagotovljeno.

7.2 Omejitve

Ugotovitve, predstavljene v tem poročilu, je treba brati ob upoštevanju več omejitev, značilnih za kratko, večdržavno posvetovanje z deležniki, izvedeno znotraj določenega projektnega časovnega okvira. Posvetovanje je bilo zasnovano za izpostavitev praktičnih, kvalitativnih prispevkov, ki bodo usmerjali zasnovo pilotnih dejavnosti v okviru T3.3, ne pa z namenom zbiranje reprezentativnih podatkov. Glavne omejitve so predstavljene v nadaljevanju, da jih je mogoče upoštevati pri razumevanju ugotovitev in sporočil iz razdelka 7.1. Namenoma so umeščene za ključna sporočila, saj je potrebno te razumeti kot začasna in pogojena z navedenimi omejitvami, ne kot dokončne zaključke.

Prvič, velikosti vzorcev so bile v vseh štirih skupinah deležnikov in vseh treh državah majhne ter nereprezentativne. Posebna previdnost je potrebna pri interpretaciji italijanskega vzorca mladih oskrbovalcev (n = 4) in družinskih vzorcev v vseh treh državah. Nagovarjanje udeležencev je temeljilo na obstoječih mrežah posameznih projektnih partnerjev, kar je neizogibno vplivalo na to, kdo je bil dosežen. V Flandriji je bil na primer vzorec strokovnjakov osredotočen predvsem na socialne službe in vloge, povezane z blaginjo, medtem ko so bili mladinsko delo, izobraževanje in zdravstvo podzastopani. To odraža partnerske mreže, prek katerih je bila anketa deljena, in omejuje širino interpretacije flamskih ugotovitev za skupino G3. Podobni zadržki veljajo tudi za družinske vzorce (G2) v vseh treh državah (glej razdelek 3.2).

Drugič, za posvetovanje z mladimi oskrbovalci je bil v celotnem starostnem razponu uporabljen en standardiziran anketni instrument; razvoj ločenih, starosti prilagojenih instrumentov v kratkem obdobju posvetovanja ni bil izvedljiv, prednost pa je imel enoten skupni instrument, da bi odgovori ostali primerljivi med skupinami deležnikov in državami. Starosti primerna in, kjer je relevantno, soustvarjena orodja so prednostna naloga pilotne faze. To je omejilo dostopnost za najmlajše otroke, ki so posledično podzastopani v vzorcu G1. Starostni okviri se med državami razlikujejo: zgornja meja je 18 let v Bolgariji in Flandriji ter 24 let v Italiji, kar omejuje neposredno primerljivost treh vzorcev G1. Skupaj s podzastopanostjo najmlajših otrok to pomeni, da ugotovitve G1 govorijo predvsem o izkušnjah mladostnikov in mladih odraslih, precej manj pa o tem, kako participacija deluje pri mlajših otrocih, torej pri skupini, katere glasove je verjetno najtežje doseči in najlažje spregledati (glej razdelek 2.3). Prevodi v bolgarščino, nizozemščino in italijanščino ter manjše terminološke prilagoditve, ki jih je zahteval nacionalni kontekst, so lahko prav tako prispevali k subtilnim razlikam v razumevanju posameznih vprašanj med državami.

Tretjič, pristop samoidentifikacije–namerno opisovanje oskrbovalnih odgovornosti ali nalog namesto uporabe oznake ‘mladi oskrbovalec’–je bila metodološka izbira, skladna z izhodiščem projeka, da se številni mladi ne poistovetijo s tem izrazom. Vendar to pomeni tudi, da mladi, ki svoje situacije ne prepoznajo v opisnem jeziku, uporabljenem v gradivih za nagovarjanje, verjetno niso bili doseženi. Ugotovitve je zato treba razumeti kot kvalitativno, ilustrativno podlago za zasnovo pilotov, ne kot celovit prikaz mladih oskrbovalcev, njihovih družin ter strokovnjakov in oblikovalcev politik v treh državah.

7.3 Sklep

Ugotovitve posvetovanj z deležniki, izvedenih v Bolgariji, Flandriji (Belgija) in Italiji, predstavljajo neposredno dokazno podlago za naslednje rezultate delovnega sklopa 3. S povezovanjem glasov mladih oskrbovalcev, njihovih družin, strokovnjakov iz različnih sektorjev ter deležnikov na ravni politik in institucij posvetovanja dokumentirajo ne le ovire in podporne dejavnike participacije, temveč tudi specifične institucionalne in politične pogoje, ki jih bodo morali pilotni mehanizmi upoštevati.

Trije vzorci, predstavljeni v povzetku, se ponavljajo v štirih skupinah deležnikov in treh sodelujočih državah, vsak pa ima neposredno implikacijo za zasnovo Okvira za vključevanje (D3.2) in pilotnih mehanizmov participacije (T3.3). Prvič, vrzel v prepoznavanju pomeni, da bo treba pred smiselnim rekrutiranjem mladih oskrbovalcev v pilote okrepiti prepoznavanje in občutljivost za to tematiko v šolah, storitvah in mladinskih strukturah. Drugič, razkorak med tem, da so vprašani, in tem, da so slišani, pomeni, da mora biti participacija zgrajena okoli povratnih informacij, nadaljnjega ukrepanja in vidnih sprememb, ne zgolj okoli posvetovanja. Tretjič, ujemanje pogledov glede pogojev, ki omogočajo participacijo, kaže na dosleden nabor zahtev za zasnovo: prožne in neobremenjujoče formate, zasebnost in varovanje, vrstniška okolja ter zaupanja vredno odraslo osebo, ki je na voljo med participacijo in po njej; vse to mora ostati realistično glede na obstoječe zmogljivosti služb in oblasti. Državno specifična sporočila so navedena zgoraj.

Posvetovanja so bila zasnovana za pridobitev praktičnih dokazov, potrebnih za razvoj, preizkušanje in vrednotenje ponovljivih, a kontekstualno specifičnih mehanizmov participacije. Okvir za vključevanje (D3.2) bo ugotovitve prevedel v oblikovalska načela; piloti (T3.3) jih bodo preizkusili v lokalnih kontekstih; nastale in preizkušene metode pa bodo podprle širši cilj projekta OUR VOICES: da participacija mladih oskrbovalcev postane del struktur otroške in mladinske participacije po vsej EU.

WWW.OURVOICESPROJECT.EU